

KNIHOVNA SLOVANSKÉHO ÚSTAVU V PRAZE.
SVAZEK II.

SLOVO O PLUKU IGOROVĚ

RUSKÝ TEXT
V TRANSKRIPCI, ČESKÝ PŘEKLAD A VÝKLADY

JOSEFA JUNGMANNA

Z R. 1810.

VYDAL A ÚVODEM OPATŘIL

V. A. FRANCEV.

V PRAZE 1932.
NÁKLADEM SLOVANSKÉHO ÚSTAVU
V KOMISI NAKLADATELSTVÍ

»ORBIS«

JOSEF JUNGMANN

PODLE OLEJOMALBY ZE SBÍREK NÁR. MUSEA V PRAZE.

ÚVOD

Velkolepá památka starého ruského umění básnického XII. stol. Slovo o pluku Igorově v posledních letech znova upoutala pozornost nejenom badatelů o nejstarším ruském písemnictví, nýbrž také slovanských básníků, kteří po mnoha pokusech svých předchůdců opět a opět překládají jedinečnou epickou píseň do své mateřštiny. Ohromné množství vydání původního textu Slova, rozpravy a monografie, serie článků a komentářů, jež vznikají hned po prvním vydání z r. 1800 a nepřetržitě se táhnou až do nejnovější doby, jsou výmluvným svědectvím zájmu o tuto památku po celé století neochabujícího mezi vědci ani mezi umělci literárními. Avšak všechna dosavadní úsilí, všestranně osvětliti Slovo jako celek a objasniti jednotlivá místa, fráze a slova, zvláště pokusy rozluštit t. zv. »temná místa«, nemohou býti považována za poslední a definitivní rozřešení záhad s touto epopejí spojených. Slovo stále a stále jest předmětem vědeckého zájmu, především historiků starého ruského písemnictví a také západoevropských badatelů.

Nejnovější výsledky mnoholetého studia o této památce podal prof. Vl. N. Peretc v rozsáhlé maloruské monografii: Слово о полку Ігоревім, пам'ятка феодальної України-Руси XII віку, Київ 1926. Celkový zevrubný přehled posledních prací o Slovu (od r. 1911 až do r. 1923) uveřejnil tentýž prof. Peretc předtím v Izvěstijích petrohradské akademie (1926). Co se týče překladů Slova, můžeme zaznamenati dvě nejnovější, skutečně umělecká přebásnění: v literatuře ruské překlad K. Balmonta, uveřejněný v časopise „Россія и Славянство“ (1930, 14. června), dále polský překlad Juliana Tuwima, okouzlující nádherou formou, s úvodem a vysvětlivkami prof. A. Brücknera (Bibl. Narodowa, No 50, 1928); méně zdařilý jest nejnovější srbský překlad (Песма о војевању Ігорову. Превео Др. Иван С. Шайковић, Нови Сад, 1930).

Po tolika úsilích a pokusech máme v slovanských literaturách konečně překlady skutečně umělecké hodnoty. Také v české literatuře už před několika lety pořídil nový veršovaný překlad Igora Dr. František Kubka, avšak k uveřejnění tohoto úplně vytištěného textu z technických důvodů dosud nedošlo. Tiskem po prvé vyšel český překlad Slova prací Václava Hanky r. 1821. V pozůstalosti Fr. L. Čelakovského nalézáme důkaz, že tento básník se také zabýval Slovem: na lístcích zachovaly se výklady jednotlivých slov a frází, zřejmě jakési výpisky z literatury o Slově. R. 1858 vydán byl nejlepší v české literatuře překlad M. Hattaly. Dále následoval r. 1870 pokus K. J. Erbeny, místy velmi slabý v historických vysvětleních a dohadách překladatelových, a konečně r. 1926 pro širší kruh českého čtenářstva, bez nároků na samostatnost, avšak s dobrou znalostí příslušné ruské literatury Slovo vydal P. Papáček (Světová knihovna č. 1666–1667).

Žádný z těchto českých překladů nemá větší vědecké ceny a nepřispěl nijakými novými výklady ani samostatnými konjekturami k lepšímu pochopení ruského originálu. Nesprávně oceňují význam staršího překladu Erbenova a Hattalova někteří čeští kritikové. Připisují jakési zvláštní kvality překladu Erbenovu a zavrhnou překlad Hattalův; vidí velkou zásluhu Erbenovu v tom, že prý vysvětlil mnohá nejtěžší a nevysvětlená místa Slova, kdežto ruská pozdější kritika (E. Barsov) zamítá jeho překlad a jeho některé domněnky a staví výše překlad Hattalův, ačkoliv také jest bez vědeckého významu.

Zájem o vzácnou ruskou památku mezi učiteli českými první projevil Dobrovský. Po prvé v »Slavíně« zmínil se o Slovu r. 1808 (na str. 414). Tehda ho ještě neznal v původním znění a věděl o jeho vydání asi jen z některého článku německého (Schlözerova v Götting. Gelehrte Anz., 1801, anebo z překladu Richtrova v Russ. Miszellen, 1803, No III, Riga). O Slovo se zajímal spíše po stránce jazykové, jak vysvětluje z jeho vlastních slov: »Hätte ich doch den alten Gesang von Igor schon zur Hand! Vielleicht ließe sich auch daraus ein Beweis führen, daß die älteste russische Sprache von der slavonischen verschieden war.« Teprve o něco později dostalo se mu do rukou vydání A. S. Šiškova, pozdějšího presidenta Ruské akademie, vlastně přetisk prvního vydání z r. 1800 ve spisech Akademie: „Сочинения и переводы, издаваемые Россійскою Акаде-

мію. Часть I, 1805.“ Už tehda editio princeps byla knihou vzácnou a nebylo lze ji koupiti; proto se také Akademie rozhodla vydati Slovo znova, aby se tím dostalo čtenáři originálu textu k pochopení výkladů a komentářů Šiškovových. Dobrovský ve své zmínce o Slovu v »Slavíně« upozornil na jméno Stribo, Stribog, jež se vyskytuje v této památce; tuto nepatrnou poznámku učinil jen jako doplnění vědomostí A. Kajsarova v jeho Slovanské mythologii (Versuch einer Slavischen Mythologie, Göttingen, 1804).

V úplném ruském vydání Slova, když se mu dostalo do rukou, našel Dobrovský mnohem více zajímavých věcí. Především věnuje pozornost lexikálním a částečně i formálním zjevům starého ruského jazyka, stránka jazykozpytná jako vždy má pro něj zvláštní cenu a přitažlivost; proto si na listcích zaznamenává jednotlivá slova a fráze, které pokládal za zvláště důležitý materiál pro filologa-linguistu. Podle vydání Šiškovova a z jeho výkladů k Slovu zapisuje si tato slova a formy (v závorce uvádí stránku textu Slova z r. 1805 a stránku výkladů Šiškovových): kikachut 48, kikati-kyču, komoň, koň, galici, gridnica p. 137, žir p. 53, 137, papoloma 53, charalug 57, šerešir 59, zegzica 171, nosady 69, nasady 175, kowyl' 69, 174, sabli 39, meť 39, stremeň 40, jaruga 40, wsrožiti? – 40, stady biežat 38, skača *slawiju* 38, raztiekašetsa *mysliju* 34, sierym *wlkom* 34, šizym *orlom* 34. Instr.: starymi *slowesy* 33, krjepostiju *swojeju* 34, mužestwom 34, tmoju 40, grozoju 40 a j.

Dále si Dobrovský vypisuje formy: »ta für тѣ, 34 (toj); živaja struny, adj.; brzyja accus.: *swoi*, accus. male«. O nálezci Slova a prvním vydavateli si poznamenal: »Mussin Puschkin (Alexius) Comes, Procurator generalis S. Synodi – Pravda Ruskaja – illustravit obseruationibus egregiis. Dur. Bibl. 296. (titul. p. 196). Gesang von Igors Zuge.« To jsou asi první poznámky abbéovy, které vznikly hned po přečtení staré ruské památky. Později, když přišel do přímého styku s Šiškovem za jeho pobytu v Praze r. 1813, se v dopisech k presidentovi Ruské akademie při vhodné příležitosti k Slovu vrací. Pokládal Šiškova snad za autoritu v této otázce. Už 2. června 1813 psal o něm Kopitarovi: »Aestimo hominem ob commentarium in Igoriadem.« A když se mu dostalo do rukou už koncem r. 1819 anebo na začátku r. 1820 nové vydání Slova pořázené I. Požarským (z r. 1819), hned se obrátil na Šiškova s dopisem, v němž se ohrazuje proti opovrhlivému úsudku ruského učenice

o německém překladu Müllerově.¹ Dobrovský vyslovil nepokrytě svůj názor o Müllerově vydání: tvrdil, že tento překlad má jisté přednosti, a byl hotov ukázati přísnému kritikovi jednotlivá místa, jež Müller mnohem dříve, než Požarský vydal svůj překlad, pochopil a přeložil stejně jako Požarský. Některým místům Požarský, jak ujišťuje Dobrovský, nerozuměl o nic lépe než překladatelé pražští. Tak zamítá Dobrovský výklad Požarského, že *истягну умъ* znamená *препоясалъ умъ* („онъ худо принялъ стягну за истягну“), a hájí čtení Müllerovo (*ausdehnte seinen Verstand*), jež bylo zajisté čtením samého Dobrovského. A stejně zase přeložil i Jungmann (*vztahl um*) vlivem svého učitele. Dobrovský hájil spíše svoji vědeckou autoritu a důstojnost než své žáky.²

Po stránce obsahové a estetické jako umělecké originální dílo ruského písemnictví *Slovo*, zdá se, zajímalo Dobrovského méně. Proto hned, jakmile měl ruský text v rukou, pojal úmysl svěditi posouzení Slova a překlad do češtiny některému mladšímu talentovanému českému spisovateli, povolanějšímu v otázce čistě literární. Exemplář „Сочинений и переводовъ“ (I, 1805) Dobrovský dostal přímo z Petrohradu jako dar, nejspíše asi koncem r. 1809; už 1. ledna 1810 totiž psal o tom Kopitarovi do Vídně, zajisté jako o literární novince, kterou sám byl nadšen: »Ivors Gesang, den ich aus Rußland erhielt, würde Sie entzücken. Die Russen haben einige Stellen gar nicht verstanden, und die deutsche Übers. in den Russ. Miszellen ist nicht genau« (Ягичъ, Письма Добровскаго и Копитара, стр. 74).

V knihovně Národního musea (sign. 76 D 44) se chová v pěkné původní ruské vazbě, v jakých posílal hr. Rumjancov později ně-

---

¹ V dopise Šiškovu (ze dne 11. února 1820) Dobrovský praví. „На новаго переводчика Слова о полку Игоревѣ я имѣю причину жаловаться за то, что онъ о Миллеровомъ нѣмецкомъ переводѣ, который конечно имѣетъ свое достоинство, отзывается съ презрѣніемъ. Я могу показать ему мѣста, которыя Миллеръ, еще прежде его трудившійся надъ переводомъ помянутаго Слова, подъ моимъ руководствомъ, также перевелъ и понялъ“ (А. С. Шишкова, Записки, мнѣнія и переписка, II, 373—374). Dopisy Dobrovského Šiškov sám přeložil do ruštiny pro vydání svých memoirů. O nějakém opovržení Požarského nemůže býti řeči. V několika řádkách úvodu Požarský vytyká svým předchůdcům, mezi nimi také Müllerovi, že pevně spoléhali na překlad a výklady k němu, a nevěnovali pozornosti originálu, a tím, možná, vnutili i jiným víru v spolehlivost pře-

která svá vydání Dobrovskému, výtisk tohoto vydání Ruské akademie. Ačkoliv má na titulním listu známé razítko »z Hankových«, přece se zdá, že exemplář ten náležel kdysi Dobrovskému. Nemůžeme sice nic říci o jeho přímých stycích s ruským učeným světem v této době, ale po znamenité cestě na Rus r. 1793 mohl abbé zachovati přátelský poměr k některým osobnostem, s nimiž se tehda byl seznámil a stýkal. I před cestou do Ruska, ještě r. 1791, přišel prostřednictvím hr. Stadiona do styku s hr. N. P. Rumjancovem. V letech dvacátých si psal s ním několik dopisů a dostal od ruského mecenáše jeho krásná vydání (jako „Памятники Россійской словесности XII в.“, 1821, potom „Іоаннъ Ексархъ Болгарскій“, 1824). Byl jistě jediný z českých učenců v Praze, kterému toto vydání Ruské akademie bylo tehda posláno.³

Hned potom vznikly z popudu Dobrovského dva překlady Slova – jeden český, Jungmannův, o něco později druhý, německý, Müllerův. Onen zůstal v rukopise, Müller vydal svůj překlad v Praze r. 1811. V krátkém úvodním slově k svému překladu Jungmann výslovně podotýká, že podnikl tuto práci přímo z návodu Dobrovského, že abbé sám mu opatřil ruské vydání Slova (z r. 1805) a že se mu »svou hlubokozornou radou« k tomu laskavě propůjčil, aby »ten drahý poklad starožitnosti ne jedněm Rusům, ale všem vůbec Slovanům, také naším milým Čechům« odkrýti mohl.

Druhý překlad, pro široký kruh čtenářstva německého, rovněž z iniciativy Dobrovského a také jeho přispěním pořídil zároveň s Jungmannem německý profesor Josef Müller. O tomto účastenství při překladu Müllerově mluví sám abbé v dopise Kopitarovi (13. října 1811): »Unter meiner Leitung ist ja die Übersetzung ge-

---

kladu a komentářů. Nic více Požarský neřekl.

² Dobrovský důkladně probral poznámky (примѣчанія) Požarského. V exempláři, který mu poslal Rumjancov (nyní v Knihovně Nár. Musea sign. 78 B 61), nalézáme poznamenání abbéova na mnoha stránkách; nejčastěji na okrajích Dobrovský připsuje jméno Müllerovo, jehož překlad hájí proti výtkám Požarského, a jemuž vlastně, podle mínění Dobrovského, patří zásluha prvního správného výkladu jednotlivých míst Slova.

³ V knihovně Dobrovského (sign. 78 D 151) jest také pozdější německý překlad Igora moskevského pastora Sederholma (Moskva, 1825), s věnováním: »H. Dobrowsky als ein Zeichen einer innigsten Verehrung der Übersetzer.« I tento překlad, zvláště komentáře Sederholmovy, Dobrovský četl a k nim připojoval své poznámky. K vzácné památce zachoval neutuchající zájem.

macht worden« (Ягичъ, op. cit., стр. 218). I sám Müller v úvodu k svému překladu děkuje Dobrovskému a přiznává se k pomoci velkého učitele, který nejenom uvedl jej do studia slavistiky, nýbrž zejména také pomáhal mu ve vydání Igora a podporoval jeho úsilí. Kopitar se koncem r. 1812 (vor Allerheiligen) v dopise Dobrovskému nedosti šetrně, řekli bychom jízlivě vyjádřil o Müllerovi jako o jakémsi abbéově agentu; Müller vykonával prý jen úkoly, usku- tečňoval plány svého učitele stejně v přeložení Igora, jako v roz- pravě »Altrussische Geschichte nach Nestor« (Berlin 1812), k níž Dobrovský napsal úvodem velmi důležité a originální pojednání: »Wie soll Nestors Chronik aus so mancherlei Recensionen des Textes, die in Handschriften zu finden sind, rein hergestellt werden.« Sám abbé už dříve podal Kopitarovi zprávu o tomto německém doktorovi filosofie, původně klasickém filologovi, mladém učenci, jenž přišel do Prahy z ciziny studovat staroslovanštinu a ruštinu pod vedením věhlasného českého slavisty. Psal o něm 5. května 1812: »Ein gewisser Hr. Müller, jetzt Prof. am Gymnasium zu Brauns- berg in Preußen, lernte zwey Winter hindurch bey mir altslaw. u. Russ. und wagte sich daran, so wie an Nestor, soweit ihn Schlözer herausgab und noch weiter« (Ягичъ, op. cit., I. 647. Šatařík si na svém exempláři Müllerovy Altrussische Geschichte poznamenal o autorovi pozdější datum: »Dr. Jos. Müller, Direct. am kön. kath. Gymnasium zu Konitz in Westpreußen, 1826«).

Vliv Dobrovského projevuje se také velmi zřejmě v nazírání Müllerově na Slovanstvo a na jeho význam v dějinách lidstva. V duchu známé řeči Dobrovského pronesené v Učené Společnosti r. 1791 anebo slov Schlözrových v jeho »Nordische Geschichte« (Halle, 1771), která doslova převzal Pelcl do své »Kurzgefasste Ge- schichte der Böhmen« (1774 I, 171), vykládá Müller o významu velkého slovanského kmene, jenž zaujímá značnou část Evropy a Asie, o mohutném severním slovanském národě, a tím chce ospra- vedlniti svoji snahu, seznámiti hlavně své německé krajany s pro- duktem slovanského ducha XII. stol. V krásném věnování překladu Igora Fr. hr. Kolovratovi Liebsteinskému, nejvyššímu purkrabí, v několika slovech vykládá o významu této jedinečné slovanské hrdinské písně z dob starodávných, památka důležitá pro kaž- dého literáta a zvláště cenná pro dějiny poesie a esthetiky. Slovo nepodává sice nejutěšenější obraz mravů a staré kultury, nicméně

však obsahuje leccos šlechtného, vznešeného a krásného. I zde opět v duchu myšlenek Dobrovského poučuje Kolovrata o tom, že Slované, ačkoliv jsou roztroušeni, tvoří přece kmen padesátimilionový, který ještě nedosáhl kulminačního bodu v svém politickém a mravním vývoji, a ukazuje, jaké velké úkoly má kmen ten vykonati, jaké důležité pro lidstvo kulturní problémy má ještě rozřešiti. A proto nejenom přítomnost Slovanstva, nýbrž také jeho velká minulost je pro badatele poučná.

Překlad Müllerův, který mohl míti v kulturním světě silnější ohlas než český Jungmannův, zvláště zajímá Dobrovského. V jeho korespondenci s Kopitarem nalézáme několik zmínek o předse-
vzetí Müllerově. Je vidět především, že učitel nebyl úplně spokojen s prací svého žáka. Dne 17. května r. 1811 psal o ní Kopitarovi: »Prof. Müller hat den Igor (Igor's Zug gegen die Polowzer) schon fertig und ist gesonnen, ihn hier autlegen zu lassen. Non displicebit tibi, quamvis nostri Bohemi aptius verterint. Die Suaten, die Göthe nicht zu übersetzen wagte, kommen auch darin vor, als Schwäger, als Hochzeitsbeystände« (Ягичъ, op. cit., I, 220).

Jak vidět, Dobrovský má zde na mysli dva české překlady: Jungmannův a Rožnayův; s jakousi hrdostí mluví o nich a staví je výš než překlad německý. Můžeme se domnívati, že i Rožnayův překlad vznikl vlivem abbéovým, že Jungmann byl v této věci prostředníkem mezi svým žákem a učitelem. Oběma českým překladům dával Dobrovský přednost před německým pokusem J. Müllera. Viděli jsme, jak se vyjádřil v dopise Kopitarovi o českých překladatelích, ale přál si přece, aby Kopitar podal o méně zdařilém německém překladu zprávu ve vídeňských Annalen d. Literatur, nepouštěje se do podrobnějšího rozboru samého překladu a do srovnávání jeho s originálem. Měl snad obavy, že by recense Kopitarova mohla vyzníti nepříznivě, a proto také vídeňský učenec odpověděl uklidňujícím ujištěním: »Si te duce vertit Müller, bonum non potest non esse!« Kopitar požádal zas Dobrovského, aby sám napsal rozbor překladu svého žáka, ale abbé raději chtěl by slyšet mínění jiného nestranného, nezaujatého soudce. Tak se stalo, že k posudku Müllerova překladu vůbec nedošlo, ani od Kopitara, ani od Dobrovského.

Müller sám přiznává, že znal německý překlad Slova z Russische Miszellen (1803, No III, Riga), ale nepoužil ho při své práci a teprve

když s ní byl už hotov, srovnal starší překlad se svým; překládal samostatně podle ruského originálu a nic nepřevzal od svého předchůdce. Jungmann měl po ruce jen starý ruský text (editio princeps), přetisk překladu z r. 1800 a parafrázi Šiškovovu z r. 1805.

Jungmann pořídil svůj překlad pro »Hlasatele« Nejedlého. Ruský text, t. j. první část sbírky (Сочинения и переводы) vydané Akademií, dostal teprve začátkem roku 1810 od Dobrovského. Dne 9. února 1810 píše Ant. Markovi, že mu abbé tu knihu půjčil jen na čtrnáct dní, takže sotva si mohl opsati originál latinským písmem; proto prý se mu nepodařilo půjčiti Slovo Markovi, jak si to Marek přál. Teprv později (18. dubna 1810, z Litoměřic), kdy už asi byl hotov s překladem, poslal Markovi podle všeho i ruský originál i své přeložení: »Přikládám Vám tuto Slovo o Igoru (v maloruském jazyku z XII. stol.), které sice chci dáti do Hlasatele s českým přeložením, Vy ale zatím (dle své důvtipnosti) síly své na něm zkusiti neopominete.« Od Marka očekával jakési stilistické korektury aneb úpravy svého překladu.

Zajímavé je, že teprv nyní (v únoru r. 1810) se Jungmann podle vydání Šiškovova, tištěného kursivou a napodobujícího celým uspořádáním první vydání z r. 1800, naučil, »jak asi vypadá psaní ruské«; v dopise A. Markovi pečlivě okopíroval ruskou kursivou záhlaví Slova. Do té doby ruské psané písmo snad ani neviděl, poněvadž před půlrokem, v dopise ze dne 20. června 1809, dovedl napsati Markovi několik řádků kryptograficky jen tištěným ruským písmem (graždankou) a tehda sám o sobě se vyjádřil, že je v ruském písmě »necvičný«.

O záměru Jungmannově, uveřejniti svůj překlad Slova v »Hlasateli«, máme ještě svědectví J. Müllera, který dostal tento překlad v rukopise od Nejedlého a zmiňuje se o tom v úvodu k svému vydání: »Eine treue und gute böhmische Übersetzung findet sich noch im Manuscript von dem Herrn Professor Jungmann. Der Doctor Herr Negedly, Professor der böhmischen Literatur an der Universität zu Prag, der mir dieselbe zur Durchsicht mittheilte, wird sie gelegentlich in seinen Hlasatel »Bekanntmacher« aufnehmen«.

Autograf Jungmannova překladu (nyní v rukopisném oddělení knihovny Národního musea, III D 49) nemá vnočení. Dosud stále se opakuje tvrzení, že tento překlad jest z r. 1808, avšak zpráva ta,

jak jsme uvedli nahoře, neshoduje se s údaji dopisu Jungmannova: v únoru r. 1810 se Jungmann teprve chystá přeložiti Slovo do češtiny.

Laskavostí Nejedlého měl Müller příležitost seznámiti se v rukopise také s druhým českým překladem Slova v rýmovaných verších (in gereimten Versen); nejmenuje sice překladatele, ale jeho jméno uvádí Hanka v předmluvě k svému vydání (1821) a tvrdí, že Rožnayův překlad byl pořízen později než Jungmannův. Časový rozdíl mezi oběma překlady nemohl však býti značný, poněvadž Rožnay zemřel už r. 1815. Takto i jeho překlad pochází ze školy velikého učitele. Samuel Rožnay (1787–1815), bývalý posluchač Jungmannův, jak jej Jungmann jmenuje v dopise Ant. Markovi, byl spolupracovníkem Hromádkových Prvotín, přeložil písně Anakreonta, Ign. Krasického Myszeidu, Asanaginici (podle Goetha) a j. Bohužel tento dosud jediný český veršovaný překlad Slova se nezachoval, alespoň nic o něm dosud není známo.

Původní rukopis Jungmannův má na několika místech poznámky, které nasvědčují, že je to text překladu definitivně upravený k tisku; tak na jednom místě na okraji listu překladatel dělá zvláštní poznamenání pro sazeče (dem H. Setzer), jak má rozdělití text na verše, jinde zase upozorňuje ho na zarážky (Absatz). Celý rukopis je psán pečlivě vlastní rukou Jungmannovou, pod čarou jsou uvedeny podle vzoru ruského vydání poznámky. Jungmannovi se nepodařilo vydati svůj překlad tiskem, poněvadž Hlasatel po roce 1808 až do r. 1818 nevycházel; rukopis však byl, jak jsme viděli, v rukou redaktorových.

Jungmannův překlad Slova je pořízen, jak jsme řekli, podle Šiškovova přetisku z r. 1805 a celé roztržidění látky po stránce zevnější napodobuje ruský vzor. Na levé půli stránky umístil Jungmann text Slova v originále, upravil jej však latinkou českým pravopisem s některými doplňky, s kterými se setkáváme už u Dobrovského při transkripčních ruských textů. Tak n. p. v »Slavině« (1808) transkribuje Dobrovský ruská přísloví a používá za ruské я - ä, за ѣ - je, за ю - ju, měkký ь zaměňuje': mäsa, mjesäc, divít' sä, mat', dan', lju-blju, bju etc. Původní text Slova Jungmann opisuje tak, že vynechává tvrdý ѣ (jer) na konci slov a také uvnitř; někde vznikalo z toho pro Čecha nesprávné čtení: n místo нъ (но), plku m. пълку (polku). Někdy zas čte ѣ jako o a píše: тої m. тѣй, Svätoslavličju m. Святъславличю. V některých případech vynechává na konci také

ь, н. р.: přes m. пѣсь (пѣснь), neznaem m. незнаемъ, kyčet m. кы-
четь, Igor m. Игорь. Zřejmě chyby písařské (Jungmannovy) jsme na
několika místech v jeho opisu opravili. Ruský originál četl Jung-
mann velmi pozorně a vnímavě a v některých případech při opi-
sování s nevelkou znalostí ruštiny provedl v textu takové opravy,
že jeho konjektury mohou nasvědčovat, že tu mu byl nápomocen
někdo v ruštině sběhlejší. Byl to zajisté Dobrovský.

Hned na začátku Slova dělá Jungmann nepatrnou opravu: místo
растѣкашетса píše rastěkašetsä (m. са-ся), dále m. луцѣжь бы
потяту быти čte: vy potātu byti; ve trázi спала князю умъ похоти
vykládá sloveso »spala« jako aktivum (na okraji exempláře Slova,
jež mu půjčil Dobrovský, je také přípisek: активум) a překládá:
jala knížeti ducha žalost; m. отступиша má obstupiša (obstoupili);
m. на канину - na koninu; m. врѣжеса - vržesä; m. времени - bre-
meny (házeje břemeny); m. носить васъ умъ - nosit vaš um; m. до
Куръ (v překladu prvního vyd. nemožné: до Курска) má Jung-
mann v opisu čtení jediné zde správné: do kur (do kuropění).

Někde opravuje Jungmann pro logičtější spojení jednotlivých
částí textu také interpunkci ruského originálu. Na př. v originále
se čte: сорокы не трескоташа, положію ползоша только, дятлове
тектomъ путь къ рѣцѣ кажутъ, Jungmann druhou čárku přenáší
k slovu ползоша, slovo только spojuje s дятлове a celé toto místo
překládá tak: »ani straky nestrekotaly, po větvích lezouce toliko
datlové dlubáním (klváním) cestu k řece ukazují«. Tak pozměnil
interpunkci také Hanka, který přejímá do svého vydání všechny
zaznamenané textové změny Jungmannovy. Poněvadž všechny tyto
opravy a přípisky červenou tužkou v exempláři „Сочиненіи“ Ака-
demie jsou provedeny rukou Hankovou a vztahují se k době poz-
dější než k té, z které pochází překlad Jungmannův, musíme také
připustiti, že Hanka k svému překladu použil rukopisu Jungman-
nova. Jinak si nemůžeme vysvětliti všechny shody obou překladů
(Jungmannova z r. 1810 a Hankova z r. 1821). Je těch shod ještě
více, poukázali jsme jen na nápadnější z nich. Jinak se Jungmann
přesně drží originálu, nepřekládá však otrocky, jak jsme ukázali,
a ačkoliv měl po ruce hotový překlad do nové ruštiny, přece se
vyhýbá dlouhým větám tohoto nového textu a přidržuje se spíše
složení věty textu původního.

Nemůže býti pochybnosti, že Dobrovský, který vlastně přivedl

Jungmanna k nesnadnému úkolu, přeložiti Slovo do češtiny, byl mu nápomocen radou a skutečnou účastí při této práci. V staré i nové ruštině abbé měl jistě větší vědomosti než Jungmann a bez pomoci učitelovy sotva by se byl mohl uskutečniti překlad žákův. Avšak celá práce Jungmannova je svědectvím o jeho pilném studiu úchvatné ruské památky a o hlubokém proniknutí do její básnické krásy i jejích reálních obrazů. Jungmann měl po ruce ruský překlad (z r. 1800), k tomu komentář Šiškovův (Примѣчанія А. Шишкова на древнее о полку Игоревомъ сочинение) a také jeho zpracování anebo zkrácenou parafrázi Slova (Преложение Игоревой пѣсни), a z toho ze všeho dovedl šťastně voliti příhodnější výraz anebo výklad. J. Müller správně vystihl význam a ráz vydání a komentářů Šiškovových, z nichž také čerpal: »Al. Schischkov gab eine weitläufige Analyse des ganzen Stücks, größtentheils ästhetischen Inhalts, worauf er eine ziemlich freie Übersetzung, die man mehr Paraphrase nennen kann, hat folgen lassen« (str. 27–28). Hned na začátku první vydavatelé Slova (r. 1800) překládali Боянъ бо вѣщій — мудрый Боянъ; Jungmann, drže se výkladu obou slov u Šiškova, který zamítá tento výklad, překládá »věstec«, t. j. dle Šiškova „искусный *вѣщатель*, стихотворецъ, писатель“. Docela zvláštním způsobem překládá větu: суть бо у ваю желѣзными папорзи подъ шеломи — máte železné popruhy pod přilbicemi latinskými. Není to sice překlad přijatelný dnes po Buslajevovi a Peretcovi (папорзи — паперси, hořejší část pancíře na prsou), ale Jungmann přejal tu docela výklad Dobrovského, stejně jako Müller, který také přeložil: eiserne Bänder. V pozdějším dopise Šiškovu (11. února 1820) Dobrovský proti překladu Požarského rozhodně dokazuje, že paporzi není nic jiného než pol. poprag, české »poprieg« (popruh) (Записки А. С. Шишкова, II, 375). I dále v dopise Šiškovu Dobrovský energicky obhazuje některá jiná čtení Müllerova a zároveň Jungmannova proti výkladům předchůdců. Na př.: Do Kur Jungmann a Müller přeložil správně: do kur (než koury pěli), bis zum Hahngeschrei, kdežto v editio princeps bylo nesmyslně přeloženo: do Kurska. Jungmann dobře vyložil, že зерзицею je totéž, co české: jako žežhule, a Müller doložil toto slovo ruské památky z polštiny a z češtiny. Abbé hájil hlavně zásluhy Müllerovy, poněvadž v dopise Šiškovu se nemohl odvolati na rukopisný překlad Jungmannův; avšak oba překlady mají docela jistou časovou souvislost, oba vznikly

vlivem Dobrovského a na obou je jasné znamení jeho školy, jeho linguistických vědomostí.

Skladatele Slova pokládá Jungmann za Malorusa a snad za mnicha, podle zvláštností jeho řeči (»jakož znáti z dialektu«); tento názor byl později často vyslovován v ruské literatuře. Také Müller připouští, že autor byl »ein Geistlicher aus Kleinrußland«, a myslí, že obě tyto hypotese se dají odůvodnit: »welches erstere sich aus der ganzen Form einer geistlichen Rede und aus andern hin und wieder eingestreuten Winken, letzteres aus einzelnen Wörtern sowohl als Redensarten muthmaßen läßt«.

Dobrovský už v dopise Kopitarovi (únor–březen 1810) prohlásil s jistotou, že skladatel Slova byl »ein Malo-Russe oder Roth-Russe«, a tím také vysvětloval, proč první vydavatelé a komentátoři Slova (die Moskauer Russen) nerozuměli dobře původnímu textu. Ještě jednou se tu můžeme přesvědčiti, do jaké míry oba překladatelé Slova byli závislí na názorech a interpretaci svého učitele. Vědomosti Jungmannovy a také Müllerovy o staré ruštině byly sotva asi tak dokonalé, aby oba byli mohli samostatně a správně řešiti otázku o autoru Slova.

Jako básník Jungmann na několika místech uprostřed vypravování prosou jemně vycítil formu veršovanou, pečlivě poznamenal tyto verše a zvlášť upozornil na ně sazeče. V poznámce (g) hned na začátku Slova vysvětluje, že »skladatel buď z Bojana několik veršů přivzal, buď podle jeho způsobu podobné učinil«; v editio princeps tyto verše nejsou sice poznamenány, »ale že veršové jsou, to každé ucho rozezná«. I on to poznal čistě akusticky, jemným sluchem při čtení nahlas. Poznal také, že »první strofy částka zdá se přepisováním porušená«. To jsou dvě místa ze Slova: 1. Не бұря соколы занесе (čtyři verše) a dále: 2. Комони ржуть за Сулою (zase čtyři verše). Dále ještě na dvou místech rozdělil Jungmann text Slova na verše: »a moi ti Kuräne svědomi k meti« (str. 24), a na konci písně: »těžko ti golovy, kromě plečju«. Mnohem později Hanka v poznámce k překladu »výpisky« z Karamzina (III. dílu) »Igor Svatoslavič«, v Kroku r. 1823 (I, 82), uvedl tatáž místa, jež se mu zdála »začátky Bojanových písní«.

Müller všeobecně mluví o »unbehülflich oratorisch poetische rhythmische Gang, da sich eine Art gemischten Rhythmus nicht verkennen läßt«, soudí dokonce, že »Annäherung zum Reime findet

sich nicht selten«] a napočítal takových veršovaných míst asi osm. Překladateli Richtrovi (v Russ. Miszellen, 1803) vytýkal, že se držel výhradně ruského překladu a naprosto nehleděl na rhytm (auf den Rythmus keine Rücksicht genommen). Dnes ruští badatelé o Slovu skutečně vidí zde t. zv. запѣвы, jaké známe z ruských epických písní (bylin), jinde zase t. zv. припѣвы (na př. ищучи себѣ чти, а князю славы), refrény, jež se typicky opakují. Na tuto rytmičku Slova upozornil v ruské literatuře Vostokov už r. 1812; Jungmann ho předešel, neprovedl však těchto zajímavých pozorování o formální stránce Slova do konce.

Pro své poznámky a vysvětlivky k Slovu užil Jungmann hlavně výkladů pod čarou v editio princeps (aneb v přetisku r. 1805). Částečně k tomu cíli použil také výkladů A. S. Šiškova, jehož se dovolává; na př. první poznámka (a) opakuje myšlenku Šiškovovu, že básníků podobných Bojanovi bylo u Slovanů více; poznámka (b) skoro doslova opakuje jeho nadšenou frázi: „Не видимъ ли мы выходящую изъ головы Бояна рѣку мыслей, растекающуюся по всему пространству міра?“ Jungmann vykládá: »Jest jakobychem viděli řeky myšlének tekoucí z Bojanovy hlavy po všem světě; všude hledal obrazu k oslavení svého hrdiny« a t. d.

V historických a zvláště v genealogických výkladech se Jungmann nemohl pouštět do velkých podrobností, neměl k tomu především nutných pomůcek – akademický přetisk Slova (z r. 1805) neměl na příkl. podrobného rodokmene Rurikovců, jaký byl v prvním vydání – a konečně pro českého čtenáře by takové detaily byly bývaly věcí zbytečnou. Leckdes krátkou poznámku ruského vydání Jungmann rozšiřuje, na př. výklad o Trojanovi. Výklady rázu estetického považujeme za jeho samostatné domněnky. Na objasnění Slova užívá Jungmann lexikálních dokladů z Dalimila (pavla); v jedné poznámce (r) nesprávně přeložil ruské Daždboh jako jméno vlastní Kumir, nerozuměje ruskému slovu кумиръ (modla): Daždboh, neb Kumir, bůh, dárce blaženosti. Něco k lexikálním vysvětlením uvádí ze slovníků Veleslavínova, Tomsova, Heymova a z Nového zákona. Na místa obzvláště krásná po stránce básnické upozorňuje čtenáře slovy svého obdivu a nadšení: Pěkná alegorie! Velmi živé vyobrazení! Sličné to opět místo! Kterak všechno je živé, poetické!

Jungmannův překlad byl každým způsobem zdařilejší než pozdější překlad Hankův, poněvadž byl skutečně překladem pro čes-

kého čtenáře ruské řeči neznalého, kdežto Hanka velmi mnoho frází a slov vůbec nepřekládá a opisuje jednotlivá ruská slova jen českým pravopisem, bez výkladů, bez vysvětlení.

Tak ze školy Dobrovského vyšly dva překlady Slova, jež, jak jsme ukázali, mají na sobě známky vlivu a pracovní účasti velkého učitele.

V. A. Francev.

ZPRÁVA

Ruský hrabě P. Alexej Ivanovič Musin-Puškin, skutečná
tejná rada J. Jasnosti Císaře Alexandra, chová v své knihovně
starý rukopis, obsahující osmero spisků historických, mezi
nimiž přítomný v staroslovenském jazyku psaný se nachází.
Dotčený P. hrabě tento spisek s vyložením jeho na nynější
ruský jazyk vydal v Moskvě l. 1800 pod nápisem: Iroičes-
kaja pěsn' o pochodě na Polovcov etc. Tak vzácný z 12. sto-
letí zůstatek zasluhoval pilného i od jiných uvážení. Místo-
Admirál a C. Ruské Akademie oud P. Alexandr Semenovič
Šiškov, netoliko nové, svobodnější jeho přeložení, ale i ob-
šírné gramatické a estetické vysvětlení zhotovil, kteréžto
obojí spolu s původním textem vydáno C. Ruskou Akade-
mií v I. částce jejího sebrání pod titulem: Sočinenia i Pere-
vody, v Petrově l. 1805. Náš veliký Čech, Vys. důstojný P.
Joz. Dobrovský, nejenom podáním pravené knihy, ale i svou
hlubokozornou radou nám se k tomu laskava propůjčil, aby-
chom ten drahý poklad starožitnosti, ne jedněm Rusům, ale
všem vůbec Slovanům, ano všechněm jazyka skoumatelům,
a básnířství milovníkům předůležitý, také našim milým Če-
chům odkryti mohli. [Vlastenci! v vás Homerové a Osyáni
(ó by jen konečně jednou všickni pěli česky!) vždycky měli
své slušné ctitele. Ti jsou jiných oslava národů: a však i Slo-
vané měli své věštce. Ejhle jeden z nich (Malorus, jakož znát
z dialektu, a snad mnich) cizokrajných bardů nikoli menš
Jména jeho sice zhasla památka, ale on žije i beze jména
v slovu svém, a záleží-li co na jméně, nazvete ho Osianem
či Homerem Slovanským, anebo Igorovým pěvcem].*)

---

*) V závorkách [ ] škrtnuto v rukopise.

HISTORICKÝ OBSAH PÍSNĚ.

Dějina v této písni obsažená padá v onen Ruského panování čas, v kterém (jako někdy v německé říši) všechna země v menší knížetstva rozdělena jsou mnohými vladaři se zpravovala, mezi nimiž nejvyšší kníže (Kievský) jiným menším knížatům jich částky pod léno dával. Mocní jeho nápravníci (vasalli) neustále buď s nim buď proti sobě vespolek válčili, k velikému neštěstí Rossie, společné vlasti jejich, Tatary (zvláště Polovce) na sebe zovouce, až posléze celá země tomuto národu v držení se dostala. Takový nápravník, nebo podílňý kníže byl i Igor Svatslavič, kníže panující v Nověhradě Severském, kterýž učiniv snešení s Svatoslavem, nejstarším Velikým knížetem Kievským, strýcem vlastním, o své ujmě vypravil se v r. 1185 pomstit sám sebou na Polovcích (Plavcích u Cosmasa), národu pohanském za Donem řekou, zpáchaného od nich v jeho panství loupeže a násilí, a získat sobě skrze to slávy. K tomu nastoupení namluvil on svého bratra, Trubčevského knížete Vsevoloda (Vševlada), synovce svého Rylského knížete Svatslava Olgoviče, i syna svého knížete Vladimíra, majícího svůj podíl v Putivle. S tím nemnoholidným, ale udatným vojskem přišed 1. Máje na řeku *Donec*, rozbil stany na břehu jejím. I událo se v ty doby tak neobyčejné zatmění slunce, že ve dne hvězdy se pokázaly. Pověrečný jeho lid, maje to za znamení neštěstí, počal jemu domlouvati, aby od předsevzetí svého upustil; on ale odpověděl: že toliko bázlivý bojí se neobyčejností, že on zpět nikoli se nevrátí, a že stud jemu horší jest smrti. Na druhý den hnuli k předu, ale ustrašení nešťastným znamením plukové, jedva toliko uviděli nepřítele, všickni napořád zmalomyslněli. Odvážný kníže rozkázal, aby ti, kteří bítí se nechtí za něho, domů se vrátili; jednak žádný opustiti ho nechtěl. Potkali se s Polovci, a první bitva šťastně vypadla pro Rusy, neboť porazivše nepřátele, opanovali všechno jejich bohatství a zboží. Mladá knížata Svatslav Olgovič a Vladimír Igorovič, puzení jsouce přílišnou udatností bez rady starších vůdcův, pustili se za řeku Suugli po nepřátelích. Polovci, ssílivše se, obsko-

čili zatím Igora se všech stran, a bili se bez přestání dva dni. Igor byl raněn a do zajetí veden se všemi ostatními knížaty. Pět tisíc pozůstalého vojska rovně přinuceno vzdáti se převyšující síle nepřátelské. Polovci tehdáž řídili se vůdci *Končakem a Gzajem*, knížaty svými. [Skladatel srovnává tu porážku s předními vítězstvími nad Polovci, a připomíná slavná díla mnohých knížat Ruských.] Tím vítězstvím zpupnělí Polovci tropili nátisky a loupeže široko daleko. Veliký kníže *Kievský Svatslav Vsevolodovič* velmi truchlil pro neštěstí svých synovců Igora a Vsevoloda, a touže na svou starost, překážející jemu vyprostiti jich z ruk nepřátelských, volal ke všem tehdejšími knížatům o zpomožení. Ruské ženy plakaly smrti a zajetí mužův svých. Igorova manželka Jaroslavna, zůstavši v Putivle, vznášela svůj hlas tu k větru, tu k slunci, tu k řece Dněpru. Píseň ta konec běre navrácením se knížete Igora do vlasti. Neboť, že Polovci výkupu jeho veliké obtížnosti v cestu kládli, on přinucen byl osvoboditi se odtud uběhnutím.

SLOVO

O PLKU IGOREVJE

Igora
syna Svätslavlä,
vnuka Olgova.

Ne lěpoli ny bäšet, bratie, načäti starymi slovesy trudnych pověstii o plku Igorevě, Igora Svätslavliča! načati že sä toï přesni po bylinam sego vremeni, a ne po zamyšleniju Boänju. ^{a)} Boän bo věščii, ašče komu chotäše přesň tvoriti, to rastěkašetsä mysliju po drevu, sěrym vlkom po zemli, šizym orlom pod oblaky. ^{b)} Pomnäšet bo reč prvych vremen usobicě; togda puščašet ĩ sokolov na stado lebeděi, kotoryi dotečaše, ta predi přes poäše, staromu Äroslavu, chrabromu Mstislavu, iže zarěza Rededju pred plki Kasožskymi, krasnomu Romanovi Svätoslavličju. ^{c)} Boän že, bratie, ne ĩ sokolov na stado lebeděi puščaše, n svoä věščii prsty na živyä struny vskladaše; oni že sami knäzem slavu rokotachu.

Počnem že, bratie, pověst siju ot starago Vladimera ^{d)} do nyněšnägo Igorä, iže istägnu um krěpostiju svoeju, i poostri serdca svoego mužestvom, naplnivsä ratnago ducha, navede svoä chra-

---

^{a)} Bojan, básník z 11. století, jehož jméno v této písni zachováno. Pravděpodobno, že onen věk více Slovanských básníků počítal, ale závistný osud nám písní jejich nedopřál. Ny a toï jsou dat. Bo jest: nebo, a musí se zasazovati.

^{b)} Bohatý smysl! Jest jakobychom viděli řeky myšlenek tekoucí z Bojanovy hlavy po všem světě; všudy hledal obrazů k oslavení svého hrdiny, a hledal jich dychtivě jako hladovitý vlk pokrmu, vznášel se duchem vysoko, jako orel pod oblaky. Jaký div, nesmí-li skladatel náš létati za takovým mistrem. Tím poznamenáním laskavý čtenář činí se pozorný na ostatní krásy této básně, jichž pro úzkost místa všech dotknouti nelze. Usobicě acc. pl. Puščašet, rozuměj sä, což

SLOVO (ŘEČ)

O PLUKU IGOROVĚ

Igora
syna Svatslavova,
vnuka Olgova.

Ne lepo li nám bylo by bratří, počítí starými slovy trudných pověstí o pluku Igorově, Igora Svatslaviče? Jest ale začítí se té písni obyčejem tohoto času, a ne podle zamyšlení Bojanova.

Bojanť věštec, když komu chtěl píseň tvořiti, tu roztěkal se myslí po lese, jako šerý vlk po zemi, jako sivý orel pod oblaky. Připomínát řeč (pověst) dávných časů potýkání: tehdáž pouštělo se deset sokolův na stádo labutí, čí (sokol prvé) dostihl, tomu napřed píseň zpíváno, starému Jaroslavu, udatnému Mstislavu, jenž zaklal Rededu před pluky Kasožskými, krásnému Romanovi Svatoslaviči.

Bojanť, bratří, ne deset sokolův na stádo labutí pouštěl, anobř své věští prsty na živé struny vzkládal, ony pak samy knížatům slávu zvučely.

Počnemž, bratří, pověst tu od starého Vladimíra do nynějšího Igora, jenž vztáhl um (mysl) křepkostí svou, a po-

Přednesení obsahu.

Mírnost skladatele, který Bojana zpěvem dostihnouti sobě nedověřuje.

Výprava Igora na Polovce, nedbajícího na protivná znamení.

---

doleji často státi se musí. Ta, staré za toř, dat. (hic).

c) Potahuje se na starodávný obyčej, jakým knížata, na větším díle básníři, o přednost se potýkali. Starý *Jaroslav*, prapraděd našeho Igora a *Mstislav*, synové Velkého knížete Vladimíra. Mstislav v r. 1022, vyzván byv ve vojně s Kasogy v dvouboj od týchž knížete Rededa, zabil jej v očích celého vojska. *Roman*, syn knížete Svatoslava Jaroslaviče, kněžoval na podílu knížetství Černigovského v *Kurště*.

d) Vladimír, nahoře dotčený, víru křesť. v Rusích uvedl. Počnem, t. j. zde v tom smyslu: povedeme naši historii až na jeho časy; což v pravdě skladatel učinil.

bryä plky na zemlju Polověckuju za zemlju Ruskuju. Togda Igor vzrě na světloe solnce i vidě ot nego tmoju vsä svoä voä prikryty, i reče Igor k družině svoeï: bratie i družino! lučež vy potätu byti, neže polonenu byti: a vsiadem, bratie, na svoi brzyä komoni, da pozrim sinego Donu. Spola knäzju um' pochoti, i žalost' emu znamenie zastupi, iskusiti Donu velikago. ^{e)} Chošču bo, reče, kopie prilomiti konec polä Poloveckago s vami Rusici, chošču hlavu svoju priložiti, a ljubo ispiti šelomom Donu. ^{f)} O Boäne, soloviju starago vremeni! aby ty siä plky uščekotal, skača slaviju po myslenu drevu, letaä umom pod oblaky, svivaä slavy oba poly sego vremeni, rišča v tropu Troänju čres polä na gory. Pěti bylo přes Igo-revi, togo vnuku: ^{ff)}

»Ne hurä sokoly zanese

»črez polä širokaä:

»galicy stady běžat

»k Donu velikomu.«

Čili vspěti bylo věščeï Boäne, Velesov vnuče!

»Komoni ržut za Suloju,

»zvenit slava v Kievě;

»truby trubät v Novegradě,

»stoät stäzi v Putivlě.« ^{g)}

Igor ždet mila brata Vsevoloda. I reče emu Buï Tur Vsevolod: ^{h)} odin brat, odin svět světlyï ty Igorju, oba esvě Svätoslavličä; sed-lai, brate, svoi brzyi komoni, a moi ti gotovi, osědlani u Kurska na predi; a moi ti Kuräni svědomi k meti,

---

^{e)} Um jest animus. Spala, act. jako: učinila spadnouti, srazila. Žalost potahuje se na slovo iskusiti.

^{f)} Vlastně zpíti (vypíti) lebkou Donu. Figurně mluvení na způsob onoho (De torrente in via bibet): Z potoka na cestě píti budu. Žalm 109. 7.

^{ff)} V textu stálo toho (Olga) vnuka, ale mylně. Smysl jest: jeho slávy dědicovi, nástupci. Vnuk vzato zde i často metaforicky.

^{g)} Skladatel buď z Bojana několik zde veršů přivzal, buď podle jeho způsobů podobně učinil. V textu Moskevském sice nejsou ti veršové vyznamenání, ale

ostřil srdce svého mužstvím, naplniv se bojovného ducha, vedl své srdnaté pluky na zemi Poloveckou za zem Ruskou. Tehdy Igor vzezřel na světlé slunce, a viděl od něho tmou všecka svá vojska přikrytá. I vece Igor k družině své: Bratři a družino! Lépe vám počatu býti, než zajatu býti. Ale vsednem, bratří, na své brzké koně, bychom pouzřeli siného (modrého) Donu. Jala knížeti ducha žádost, a horlivost jemu znamení zastoupila, zkusiti Donu velikého. Chciť, řekl, kopí přilomiti konec pole Poloveckého s vámi Rusové, chci hlavu svou nasaditi, a libo (nebo?) píti přilbicí z Donu. O Bojane, slavíku starého času! kyž bys ty pluky ty uštěhotal, skáče obyčejem slavíkovým po myslném stromě, létaje umem (duchem) pod oblaky, svívaje (spojuje) slávu obou věků pospolu, chvátaje po stopách Trojanových přes pole na hory. Zpívati bylo by píseň Igorovi, onoho vnuku:

»Ne bouře sokoly zanáší
»přes pole široka;
»(nébrž) kavky stády letí
»k Donu velikému«.

Čili by zpívati bylo věští Bojane, Velesův vnuče!

»Koni řečcí za Sulou,
»vzní sláva v Kievě;
»trouby troubí v Nověhradě,
»stojí žerdi (praporce) v Putivle«.

Igor čeká milého bratra Vsevoloda. I vece jemu buj tur Vsevolod: Jediný bratře, jediné světlo jasné ty Igoře, oba jsme Svatslaviči. Sedlej, bratře, své brzké koně, ale moji ti hotovi, osedláni u Kurska na předu; a moji ti Kuřané zběhlí v metání

a hodného
Bojanovy
písně.

Připojí se
k němu
bratr
Vsevolod
s udatnými
svými
pluky.

že veršové jsou, to každé ucho rozezná, toliko první strofy částka zdá se přepisováním porušena. Od slova Igor následuje opět vypravování. Vel (Veles) bůh, ochrance stád, druhý po Perunu; u Řeků Pan. – Trojan jest podobné ne jiný než Římský Cís. Trajanus, který vybojoval Dakii (Moldavu a Valachii), jenž sloula provincia Trajani, Trojanova země. Od něho, zdá se, nový letopočet začali, který do sousedních krajín Ruských později se dostal. Galici . . . množství znamená.

h) Buj (bujný, divoký, udatný) tur (divoký), odkudž tuří roh. Velmi živé vyobrazení síly!

* Dem H.
Setzer:
Die in
eingeschlos-
senen Wör-
ter sind als
Verse zu
drucken.

pod trubami poviti,*
pod šelomy vzlelääny,
konec kopïä vskrmleni,
puti im vědomi,
ärugy im znaemi,
luci u nich napražëni,
tuli otvoreni,
sabli izostreni,

sami skačjut aky sěryi vlci v polě, iščuči sebě čti, a knäzju slavě.ⁱ⁾
Togda vstupi Igor knäz v zlat stremen, i počëha po čistomu polju.
Solnce emu tmoju put' zastupaše; nošč stonuščï emu grozoju ptič
ubudi; svïst zvěrin v stazbi; div kličet vrchu dreva, velit poslu-
šati zemli neznaemě, vlzě, i po morju, i po Suliju, i Surožu, i Kor-
sunju, i tebě Tmutorokanskyï blvan. A Polovci negotovami doro-
gami poběgoša k Donu velikomu; kričat tělěgy polunoščy, rci lebedi
rozpuščëni. Igor k Donu voi vedet: užë bo bědy ego paset ptič;
podobïju vlci grozu vsrožat, po ärugam; orli klektom na kosti zvěri
zovut, lisici brešut na črlenjä ščity. O ruskaä zemle! užë za Še-
lomänem esi. Dlgo. Noč mrknet, zarä svět zapala, mgla polä
pokryla, ščekot slaviï uspe, govor galič ubudi. Rusici velikaä polä
črlenymi ščity pregorodiša, iščuči sebě čti a knäzju slavy.^{k)}

S zaraniä v pätk potoptaša poganyä plky Poloveckyä; i ras-
sušäs strělami po polju, pomčäša krasnyä děvky Poloveckyä, a
s nimi zlato, i pavoloky,^{l)} i dragyä oksamity; ortmami i äpon-
čicami, i kožuchy načäšä mosty mostiti po bolotom i gräzivym
městom, i vsäkymi uzoroči Poloveckymi. Črvlen stäg, běla chor-

---

i) Sličné to opět místo. Bratrská láska, bojovnost lidu Vsevolodova, dále pře-
kážky, nebezpečství, boj s veškerou přírodou – kterak na živo představení! –
Lelěju jest na rukou chovám, kolébám, hourám, houkám, konejším. Vstazbi, od
vstaditi? čili od slov tazu, laji; neb jako tažba od tahu (тяглю). Div (sejček) jest
personifikací, fig. (též divý muž u Rusů div slove).

k) Lebedi rozpuščëni, t. j. buď roztahnuté, buď na prosto puštěné. Obojí pří-
stojno, neboť labutě létají vždy řadem, a když se rozpustí z zavětí, běhají křídla
rozepnouce, nebo letí s křikem. Ptačí let, vlků vytí mělo své vyznamenání. – Šelo-

pod trubami povíjení,
 pod přílbicemi chování,
 pod (mezi) kopími krmení,
 cesty jim vědomy,
 ouvozy známy,
 lukové jejich napřežení,
 touly otevřeny,
 šavle zostřeny,

sami skáčí jako šeří vlci v pole, hledajíce sobě cti a knížeti slávy.

Tehda vstoupil Igor kníže v zlatý třemen, a jel po širém poli. Slunce jemu tmou cestu zastupovalo, noc stonící (lka-
 jící) jemu hrůzou ptactvo probudila, a skučení zvěři (volající
 se) v stáje; div křičí na vrchu stromu, velí poslouchati zemi
 neznámé, Vlze, i po moři, i po Suli, i Suroži, i Korsunu i to-
 bě Tmutorokánská modlo. Ale Polovci nehotovými cestami
 chvátají k Donu velikému; skřipí vozy o půlnoci, řeklby
 labutě rozpuštěné. Igor k Donu vojsko vede; již jeho bídou
 pasou se ptáci, podobně vlci hrůzu nahánějí v roklích; orlo-
 vé klektáním na kosti zovou, lišky štěkají na červené štíty.
 O ruská země! Již za Šelomanem jsi. Dlouho. Noc mrkne,
 záře světlo ztratila (propadla), mha pole přikryla, štěbot
 slavíkův usnul, hovor kavek probudil se. Rusové veliké
 pole červenými štíty přehradili, hledajíce sobě cti, a knížeti
 slávy.

Vyšed proti
 znamením

utká se
 s Polovci
 u Donu.

Z zaraní v pátek pošlapali pohanské pluky Polovecké;
 i rozsúli se jako střely po poli, pobrali krásné dívky Polo-
 vecké, a s nimi zlato i pavlaky, i drahé aksamity; ortmami
 a pláštěmi a kožichy počali mosty mostiti (dělati) po kalu-
 žích a blatnatých místech, i všelikými nářadími Polovec-

První bitva
 šťastná.

man vesnice Ruská na hranici k Polovcům. Dlgo v textu ohrazeno puntíkem. P. Šiškov v tom přítržku řečí zvláštní krásu vidí: snad by se mohlo dobře buď k předešlé, buď k následující řeči potáhnouti. — Skladatel pro větší úžas předsta-
 vuje, že vojsko Igorovo v nočním mraku, v tišině přírody s srdcem dýšícím ctí
 a slávou přibližuje se k nepříteli. Ščekot a govor slova velmi příhodná, an slavík
 mnohohlasným zpěvem, kavka jednoznačným křikem slyšeti se dává. Bědy jest
 gen.; zapala, act. vid. sup.

1) Pavlaky, kment (batist) Dal. Proch. p. 303. Ortmy, neznámé.

jugov, červlena čolka, srebreno stružie chrabromu Svätslavličju.

Dremlet v polě Olgovo chorobroe gnězdo daleče zaletělo; nebylon obidě poroždeno, ni sokolu, ni krečetu, ni tebě črnyĩ voron, poganyĩ Polovčine.

An d. Setzer.
Absatz.
Pozn. Jung-
mannova.

Gzak běžit sěrym vlkom; Končak emu slěd pravit k Donu velikomu.^{m)}

Drugago dni velmi rano krovavyä zori svět povědajut; črnyä tučä s morä idut, chotät prikryti Ä solnca: a s nich trepeščut sinii mlnii, byti gromu velikomu, itti doždju strělami s Donu velikago: tu sä kopiem prilamati, tu sä sabläm potručati o šelomy Poloveckyä, na rěčě na Kaälě, u Donu velikagoⁿ⁾. O Ruskaä zemlě! uže ne Šelomänem esi. Se větri, Striboži vnuci, vějut s morä strělami na chrabryä plky Igorevy! Zemlä tutnet, rěky mutno tekut; porosi polä prikryvajut; stäzi glagoljut. Polovci idut ot Dona, i ot morä, i ot vsěch stran. Ruskyä plky obstupiša. Děti běsovi klikom polä pregorodiša, a chrabrii Rusici pregorodiša črlenymi ščity. Är ture Vsevolodě! stoiši na boroni, pryščeši na voi strělami, gremleši o šelomy meči charalužnymi. Kamo Tur poskočaše, svoim zlatym šelomom posvěčivaä, tamo ležat poganyä golovy Poloveckyä; poskepany sablämi kalenymi šelomy Ovarskiä ot tebe Är Ture Vsevolode^{o)}.

Kaä rany doroga, bratiě, zabyv čti i života, i grada Černigova, otnä zlata stola i svoä milyä choti krasnyä Glěbovny svyčää i obyčää?^{p)}

Absatz.
Poznámka
Jungman.

Byli věci Troäni, minula lěta Äroslavlä; byli plci Olgovy, Olga Svatslavličä. Toĩ bo Oleg mečem kramolu kovaše, i strěly po zemli sěäše. Stupaet v zlat stremen v gradě Tmutorokaně. Tože zvon

^{m)} Nebylon praveno důkladně jako nebyloť. Krečet, druh sokola, falco gynfalco; kterak česky? Vel. (in Syl. qu.) toliko jej opisuje: sokol, kterýž kolem létá. – Obida, od obviděti, znamená bezpráví, křivdu; pravit, sled, stopu připravuje, řídí.

ⁿ⁾ Čtyři slunce jsou: Igor, Vsevolod a Vladimír a Svatslav, jich synové. První půtku krátce vypsál skladatel; tím silněji vypisuje druhou hlavnější.

^{o)} Šelomanem jsi, podobně praveno, jako polem býti, ležeti. Stribog, slovanský

kými. Červený praporec, bílá korouhev, červená chocholka, stříbrné dřevce (dostalo se) srdnatému Svatslaviči.

Dřímá v poli Olgovo udatné hnízdo; daleko zaletělo. Nebyloť k křivdě zrozeno ni sokolu, ni krečetu, ni tobě černý havrane, pohanský Polovčane.

Gzak běží co šerý vlk, Končak jemu sled zpravuje k Donu velikému. Druhého dne velmi ráno krvavé záře světlo zvěstují (povídají); černé mraky (ledovec) od moře vycházejí, chtějí zakrýti čtyry slunce: a z nich třepetají siné (modré) blyskoty, byl hrom veliký, šel dešť co střely s Donu velkého: tu (bylo) kopím se lámati, tu šavlím přitupiti se o lebky Polovecké, na řece na Kajale, u Donu velkého. O Ruská země! Již ne(za) Šelomanem jsi. Toť větrové Strybohovi vnuci, vějí od moře střelami na srdnaté pluky Igorovy! Země se třese, řeky kalně tekou, prach pole přikrývá, praporce hlaholí: Polovci jdou od Donu, i od moře, i od všech stran. Ruské pluky obstoupili. Děti běsovy povykem pole přehradili, ale udatní Rusové přehradili se červenými štíty. Silný (divý) tuře Vsevolode! stojíš na braní (v boji), pryskáš na vojska střelami, hřímáš o lebky meči ocelivými. Kam tur poskakoval, svou zlatou lebkou zableskuje se (svítě), tam leží pohanské hlavy Polovecké; rozštípané šavlemi kalenými přilbice Ovarské od tebe divý tuře Vsevolode.

Jaká rány cesta, bratří (kterou on šel), nedbav pocty i života, i hradu Černigova, i otcovského zlatého stolce (trůnu), i své milé choti krásné Gljebovny zvyku a obyčeje?

Byli věkové Trojanovi, minula léta Jaroslavova, byli pluci Olgovi, Olga Svatslaviče. Tenť Oleg mečem kramolu (rozbroj) koval, a střely po zemi rozséval. Stoupal v zlatý třemen v hradě Tmutorokaně. Tož zvuk (o něm?) slyšel dávný

Polovci
dostali
posily.

Druhá
bitva na
Kajale.

Napřed
vytekl
do boje
Vsevolod.

Boj krutostí
pamětné
bitvy
převýšil,

Eol, bůh větru, ctěn v Kievě. *Tutnet* (něm. dröhnen; brněti) jako *rtutne*, od *rtuti*, sine augm. r. – Praporce dlé Nestora byly silnější než nyní, a tudy podobné, že k zemi přiražení zatřeskli, hlaholili. Slovo posvěcivaa chválí Šišek, že ukazuje hrdinu brzy tu, brzy tam, blíž i dál tékajícího.

p) *Gljebovna*, dcera Gleba Jurjeviče Perejaslavského, manželka Vsevolodova. *Jaká rány draha* (cesta). Všelijak vykládají: komu zůstati bez rány v takové bitvě, na jaké nebezpečství se vydá ten, kdo etc.

slyša davnyĭ velikyĭ Äroslav syn Vsevolož: a Vladimir po vsä utra uši zakladaše v Černigově; Borisa že Väčeslavliča slava na sud privede, i na kaninu, zelenu papolomu postla, za obidu Olgovu, chrabra i mlada knäzä. Stoäže Kaäly Svätoplĭk povelää otca svoego meždju Ugorskymi inochodcy ko Svätěi Sofii k Kïevu. ^{q)} Togda pri Olzě Gorislaviči sěäšetsä i rastašet usobicami; pogibašet žizň Dažd-Boža vnuka, v knäžich kramolach věci čelověkom skратиšas. Togda po Ruskoĭ zemli rětĭko rataevě kikachut, n často vrani graächut, trupia sebě děläče; a galici svoju rěč govorächut, chotät poletěti na uedie. To bylo v ty rati, i v ty plĭky; a sice i rati ne slyšano: s zarania do večera, s večera do světa letät strěly kalenyä; grimljut sabli o šelomy; treščat kopia charalužnyä, v polě neznaemě sredi zemli Poloveckyĭ. Črna zemlä pod kopyty, kostmi byla posěäna, a kroviju poläna; tugoju vzydoša po Ruskoĭ zemli.

Absatz.
Poznámka
Jungman.

Čto mi šumit, čto mi zvenit davečä rano pred zorämi? Igor plĭky zavoročaet; žal bo emu mila brata Vsevoloda. Bišasä den, bišasä drugyĭ: tretägo dni k poludnju padoša stäzi Igorevy. ^{r)} Tu sä brata razlučista na brezě bystroĭ Kaäly. Tu krovavago vina nedosta; tu pir dokončaša chrabrii Rusiči; svaty popoiša, a sami polegoša za zemlju Ruskuju. Ničit trava žaloščami, a drevo s tugoju k zemli preklonilos. Uže bo, bratie, ne veselaä godina vstala, uže pustyni silu prikryla. Vstala obida v silach Daž-Boža vnuka. ^{s)} Vstupil děvoju na zemlju Troänju, vspleskala lebedinymi kryly na siněm morě u Donu pleščuči, ubudi žirnä vremena. Usobica

---

q) Zde skladatel zašel k dějinám staršího věku, jehož války a nesnáze přítomná daleko přesáhala. Jaroslav I., kněžovav 35 let, mnohé vojny vedl, a sice s Svatoplukem a Mstislavem Tmutorokanským, s Polaky, Lifflandy a Estlandy, ale šťastně; Oleg Svatoslavič, kněžoval v Tmutorokaně (1065–1114). Jeho nepokojnost často vyzvala Polovce na loupež do Rusie. Jaroslav Vsevolodovič vládl v Černigově (1174 – 1200). Vladimír Vsevolodovič zbaven byl knížetství Černigovského od Olga Svatslaviče (1094). Knížecí soud, o kterém zmíněno, takto se stával. Knížata sedíce v staně na koberci, pozvavše obviněného na takový koberec posadili, pak vsedali na koně. a každý zvláště s svými Bojary rozsuzoval jeho věc, an zatím sám v stanu zůstal. – Svatoplukův 5 jest v ruské historii, a tak nejisto, o kterém tuto řeč. Ostatně rozuměti, že Svatopluk svého otce vyprostil pomocí

Veliký Jaroslav, syn Vsevolodův, ale Vladimír každé ráno uši zacpával v Černigově; Borisa pak Vačeslaviče (Václaviče) sláva na soud přivedla, a na koninu (koňskou kůží), zelený příkrov prostřel, za křivdu Olga, mladého a srdnatého knížete. Z též i Kajaly Svatopluk povelil otce svého (vésti?) mezi Uherskými mimochodci (lehkou jízdou) k sv. Žofii k Kievu.

Tehdáž při Olze Gorislaviči rozsávaly se a vyrostaly různé; huben jest život Daždbohova vnuka, v knížecích kramolách věkové lidem krátili se. Tehdáž po Ruské zemi řídko ratajové (rolníci) provýskovali, ale často vrány krákaly, troupy sobě dělice, a kavky svou řeč hovořily, chtěje poleťti na snědění (sněst). To bylo v ty boje a v ty pluky; ale takového boje neslyšáno: z rána do večera, s večera do svítání létají střely kalené, hřímají šavle o lebky, třeští kopí ocelivé v poli neznámém prostřed země Polovecké. Černá země pod kopyty, kostmi byla poseta a krví polita; touhou (uzkostí) vzešly (kosti) po ruské zemi.

Co mi šumí, co mi vzní hned ráno před zořemi? Igor pluky vracuje, neboť žel jemu milého bratra Vsevoloda. Bili se den, bili se druhý: třetího dne k polední padli praporce Igorovi. Tu se (ti dva) bratří rozloučili na břehu bystré Kajaly. Tu se krvavého vína nedostálo, tu hody dokončili srdnatí Rusici, svadebníky (hosti) opojili, a sami polehli za zemi Ruskou. Vadne (klesá) tráva žalostí, a strom touhou k zemi přiklonil se. Nebo již, bratří, neveselá hodina povstala, již pustina sílu (vojsko) přikryla. Vstala křivda v silách Daždbohova vnuka (t. j. v Rusii). Vstoupila jako panna na zemi Trojanovu, vzpleskala labutími křídly na siném

trvaje den
a noc.

Vsevolod
poražen.

Nyní Igor
bojuje do
třetího dne.

Jest poražen
a zajat.

Následkové
porážky:
smutek
a nátisk
nepřátelský,

Uhrův. Grad, hrazené město.

r) Gorislavič, neznámý, Daždbogh, neb Kumir, bůh, dárce blaženosti, v Kieve ctěný. Šťastní lidé nazývali se daždboghovi vnuci. Kramola, rozbroj (Fehde) jest i staročeské slovo. Vzydoša, pl. Tuga (pol. tęga) v Dal. a N. T. túha (touha), úzkost, teskná žádost (Sehnsucht), odtud toužím. Znamenati pěknou Alegorii; z kostí vzroste touha, co strom. – Ostatně tuto již Igor do boje vytekl, an napřed sám Vsevolod vypsán v půtce.

s) Znamenej 1) podobenství boje s hody, kdež Rusové dotud prolevali krev vrahů svých, dokud své vlastní neprolili. 2) Žalost nad porážkou, a její následky, kterak všecko živé, poetické! – Ničit jest na odpor znikání (zniku), tedy shybatí, níziti se, klesati. – Pustyni, nom. (polský východ).

knäzem na poganyä pogybe, rekosta bo brat bratu: se moe, a to moeže; i načäša knäzi pro maloe, se velikoe mlviti, a sami na sebě kramolu kovati: a poganii s vsěch stran prichoždachu s pobědami na zemlju Ruskuju. O daleče zaide sokol, ptic bā k morju: a Igoreva chrabrago pluku ne krěsiti.^{†)} Za nim kliknu Karna i Žlä, poskoči po Ruskoj zemli, smagu myčjuči v plamäně rozě. Ženy Ruskiä vsplakašas' arkuči: uže nam svoich milych lad ni mysliju smysliti, ni dumuju sdumati, ni očima sglädati, a zlata i srebra ni malo toho potrepati. A vstona bo, bratie, Kïev tugoju, a Černigov napast'mi; toska razliäsä po Ruskoj zemli; pečal' žirna teče sred' zemli Ruskyi; a knäzi sami na sebe kramolu kovachu, a poganii sami pobědami nariščušče na Ruskuju zemlju, emlächu dan' po bělě ot dvora. Ti bo dva chrabraä Svätslaviča, Igor i Vsevolod uže lžu ubudi, ktoruju to bāše uspil otec ich Svätslav groznyi Velikyï Kïevskyï.^{u)} Grozoju bāšet; pritrepetal svoimi silnymi plky i charalužnymi meči; nastupi na zemlju Poloveckuju, pritopta chlmi i ärugy; vzmuti rěki i ozery; issuši potoki i bolota, a poganago Kobäka iz luku morä ot železnych velikych plkov Poloveckych, äko vichr vytorže: i padesä Kobäk v gradě Kïevě, v gridnicě Svätslavlji. Tu Němci i Venedici, tu Greci i Morava pojut slavu Svätslavlju, kajut knäzä Igorä, iže pogruzi žir vo dně Kaäly rěky Poloveckiä, Ruskago zlata nasypaša. Tu Igor knäz vysedě iz sēdla zlata, a v sēdlo Koščievo; unyšä bo gradom zabraly, a veselie poniče.^{v)}

A Svätslav muten son vidě: v Kïevě na gorach si noč s večera oděvachte mä, reče, črnoju papolomoju, na krovaty tisově. Črpa-chut mi sinee vino s trudom směšeno; sypachut mi tščimi tuly poganych tlkovin velikyï ženčjug na lono, i něgujut mä; uže dsky

---

†) Daleko sahā nepřítel, a není kdo by se mu opěl. Žirny, zžirající; mluviti jest 1) mluvití, 2) bouřit se, tumultuari. Škoda, že slove chrabry (pol. chrobry) v češtině se ztratilo.

u) Karna, Žlä, dva vůdcové Polovečtí. Smaga, smáha, jest dle Tom. Lex. čad, vůně spálených věcí: ale první význam zdá se býti žar, pohoř, zážeh; odtud smažiti, smahnouti, smahem. U slova rozě myslil P. Šiškov na cornu

(modrém) moři u Donu pleskajíc, zbudila žírné (těžké) časy. Boj knížat proti pohanům ustal (pohubil se), neboť řekl bratr bratru: to moje, ale to moje též; a počali knížata pro malé, co pro veliké se brojiti, a sami na sebe kramolu kovati, a pohané se všech stran přicházeli s vítězstvími na zemi Ruskou. O daleko zašel sokol, ptáky bije k moři: ale Igorova udatného pluku není zkrísiti.

Za ním křičeli Karna a Žla, poskočili po Ruské zemi metajíce zažeh (smáhu) v plamenném rohů (sloupu). Ženy Ruské vzplakaly rkouce: již nám našich milých kochanů ani myslí smyslití, ani domněním se domněti, ani očima shlednouti, ale zlata a stříbra ne málo ztratíti. Neboť vstolnal (upěl), bratří, Kiev touhou a Černigov pohromami; tesknota rozlila se po Ruské zemi, zámutek žravý tekł pro střed země Ruské, a knížata sami na sebe kramolu kovali, a pohané sami vítězstvím nabíhající na Ruskou zemi, jímali (brali) daň po veveřici od dvora. Nebo ti dva srdnatí Svatslaviči, Igor a Vsevolod již lež (pomluvu) vzbudili, kteroužto byl uspil otec jich Svatslav hrozný Veliký Kievský. Hrůzou bylť on; děsil (nepřátely) svými silnými pluky a ocelivými meči; vtrhl na zemi Poloveckou, přišlapal chlumpy a rokle (hory a doly); zakalil řeky a jezera, vysušil potoky a bahna, a pohanského Kobáka z zátoky mořské od železných velikých pluků Poloveckých, jako vichr vytrhl: i padl (ocťl se) Kobak v městě Kievě v světnici Svatslavově. Tu Němci i Vlaši i Řekové i Morava pějí slávu Svatoslavovu, litují knížete Igora, jenž pohřížil tuk (všeliké dobro) v dně Kajaly řeky Polovecké, (do níž) Ruského zlata nasypal. Tu Igor kníže vysedna s sedla zlatého, i (sedl zajatý) v sedlo Koštějovo; padla (sklonila se) hradům zábradla, a veselí potuchlo.

Svatoslav ale smutný sen viděl: v Kievě na horách tu noc s večera oděvali jste mne, dí, černým pokrovem, na ložci

jemuž
usnadnila
nevole mezi
knížaty.

Nepřítel
loupí zemi,
ženy pláčí,

všecko
tesklí,

naříkají na
Igora a
Vsevoloda.

Neprospělit
jako
Svatoslav,
který
knížete
Kobaka
zajal.

Jej chválil
dvůr
cizozemců
plný,
ale Igor
jmín za
jednoho
z nepřátel.

Svatoslav
tuší
neštěstí.

---

copiae (roh zbytečnosti), může se ale rozuměti sloup, pirám, v kterém plamen vystupuje.

v) Opisuje vítězství Svatoslavova, jichž sláva porážkou dětí se pomračila. Kobak, kníže Polovecký od téhož Svatslava (1184) zajat s dvěma syny a 7000 lidu. Morava, řeka v Srbské zemi; poniče, (niku) snížil, viz nahoře ničit. Žir, tuk. Heym. Lex. Koštěj jest Končak nahoře nazvaný.

bez kněsa v moem teremě zlatovršem.^{x)} Vsju nošč s večera bosuvi vrani vzgraächu, u Plěsn'ska na boloni běša debr Kisanju, i ne sošlju k sinemu morju. I rkoša boäre knäzju: Uže knäže tuga um polonila, se bo dva sokola slětěsta s otnä stola zlata, poiskati grada Tmutorokanä, i ljubo ispiti šelomom Donu. Uže sokoloma krilca pripěsali poganých sablämi, a samaju opustoša v putiny železny. Temno bo bě v ř den: dva solnca poměrkosta, oba ba-gränaä stlpa pogasosta, i s nim molodaä měsäca, Oleg i Svät-slav tmoju sä povolokosta. Na rěčě na Kaälě tma svět pokryla: po Ruskoï zemi prostrošasä Polovci, aki parduže gnězdo, i v morě pogruzista, i velikoe buistvo podast Chinovi. Uže snesesä chula na chvalu; uže tresnu nužda na volju; uže vržesä div na zemlju. Se bo Gotskiä krasnyä děvy uspěša na brežě sinemu morju. Zvonä Ruskym zlatom, pojut vremä Busovo,^{y)} leležut mest' Šarokanju. A my uže družina žadni veseliä. Togda Velikii Svätoslav izroni zlato slovo slezami směšeno, i rěče: O moä synovčä Igorju i Vsevolode! rano esta načala Poloveckuju zemlju meči cvěliti, a sebě slavy iskati. I nečestno odolěste: nečestno bo krov poganuju proliäste. Vaju chrabraä serdca v žestocem charaluzě skovana, a v buesti zakalena.^{z)} Se li stvoriste moi srebreněi sědině! A uže ne viždu vlasti silnago i bogatago i mnogovoia brata moego Äroslava s Černigovskimi bylämi, s Moguty i s Tatrany i s Šelbiry, i s Topčaky, i s Revugy, i s Olbery. Tii bo bes ščitov s zasapožniky klikom plky poběždajut, zvonäči v pradědnuju slavu. N rekoste mužaimesä sami, prednjuju slavu sami pochitim, a zadnjuju sä sami podělím.^{a)} A či divo sä, bratie, staromu pomoloditi? Koli

---

x) Vytýká Svatslav Bojarům, že ho klamali, skrývající před ním neštěstí, až na vrch vzrostlo. Kněz (kněs) veliký trám, na kterém se spojují vrchní konce krovelných desk.

y) Pleseňsko, město Galického knížetství; boloně, prostranství mezi hradbou městskou, kteréž sloužilo k výhonu dobytka, k zahradám i někdy k stavením. Tmutorokan opanovali Polovci pro nesvornost Ruských knížat. Dva sokola jsou Igor a Vsevolod; dva měsíce, Svatslav a Vladimír (an byl Olgovič). Gotskiä znamená Vohлары, Moldavu a Valachii, kdež Gotové bydleli. Bus (Bos, Box, vladař, který se Gothům opřel. Srovnej vremä busovo a bosuvi vrani. Šarokan, kníže,

lisovém. Nalévali mi siné víno s trůdem (zámutkem, otravou) smíšené, sypali mi práznyými touly pohanských škorepin velkou perlu na lůno, a chlácholili mne; již dsky bez teměže jsou v mém pokoji zlatostropém. Všecku noc s večera Bosuvy wrány kvákaly, u Plesěnska na vyhoně byly v háji Kisanově; i nesešli (nemám sláti?) k sinému moři? I řekli Bojarové knížeti: Již ó kníže! touha um jala, neboť dva sokolové sletěli s otcovského zlatého trůnu, dobyt hradu Tmutorokana, a nebo píti přílbicí z Donu. Již sokolům (těm) křidelce připěšali (srubili) pohanskými šavlemi, a sami je spíali v pouta železná. Neboť temno bylo v třetí den: dvě slunce pomrkla, oba šarlatoví sloupové pohasli, a s nima mladé měsíce Oleg a Svatslav tmou se povlekly. Na řece na Kajale tma světlo pokryla: po Ruské zemi rozprostřeli se Polovci jako pardové hnízdo, a v moře pohřížili (sílu Ruskou) a velkou bujnost přidali Chanovi (svěmu). Již snesla se (sstoupila) hana na chválu, již třesknula nouze na zvolnost, již vrhl se div na zemi. Neboť Gotské krásné dívky zazpívaly na břehu siného moře, zvoníce Ruským zlatem zpívají věk Busův, slaví mštní Šarokanovo. Ale my již družina (tvá) žádni (žádostiví, prázní jsme) veselí.

Tehdy Veliký Svatoslav vyroní (vypustí) zlaté slovo slzami smíšené, i dí: Ó moji synovci Igoře a Vsevolode! ráno (příliš) počali jste Poloveckou zemi meči trýzniti a sobě slávy jískati (hledati). I beze cti odolali jste; neboť beze cti krev pohanskou prolili jste. Vaše udatná srdce v silném oceli kována, a bujností zakalena. To li způsobili jste mé stříbrné šedině! A již nevidím vládnouti silného a bohatého a mnohovojeého (mnoho vojska majícího) bratra mého Jaroslava s Černigovskými statečníky, s Mohuty a s Tatrany,

Zvěděv
od Bojarů
pravdu

naříká na
nečasnou
udatnost
synovců,

an nemá
kočekávání
pomoci
od svého
bratra Jar.

a po něm město na Donci. *Samoju*, gen. *Div*, viz nahoře.

z) *Izroni* factitivum od řinu, jako *vodím* od *vedu*. *Cvěliti* (kvílití) vzato zde active, jako nahoře *padnu* (spala). *Vaju* není adj. poss., nébrž gen. pl. dual. V *buesti* jest graecism.

a) *Mnogovoi* v textu tištěném jest omylem za *mnogowoia*, adj. Co jest bylami? Zdaž dlé Š. Bojary? – Že však *bobyl* v Rusk. jest sedlák bez popluží, zdá se byl statečníka znamenati. *Moguty*, *Tatrany* etc. neví se, jsou-li jména *hodností*, čili národů, neznámo. *Zasapožníky* jsou dřevce, jaké mají k. p. *Uláni*. *Mužaimesä*, dual. fem. pro masc.

sokol v mytech byvaet, vysoko ptic vzbivaet; ne dast gnězda svoego v obidu. I se zlo knáže mi ne posobie; na niče sä godziny obratiša. Se Urim kričat pod sablämi Poloveckymi, a Volodimir pod ranami. Tuga i toska synu Glěbovu.^{b)} Velikyĭ knáže Vsevolode! ne mysliju ti preletěti izdaleča, otnä zlata stola pobljusti? Ty bo možeši Volgu vesly raskropiti, a Don šelomy vyläti. Aže by ty byl, to byla by Čaga po nogatě, a Koščeĭ po rezaně. Ty bo možeši po suchu živymi šereširy strěläti udalymi syny Glěbovy. Ty buĭ Rjurice i Davide, ne vaju li zlačenymi šelomy po krovi plavaša? Ne vaju li chrabraä družina rykajut aky turi, raneny(i) sablämi kalenymi, na polě neznaemě? Vstupita Gospodina v zlat stremen za obidu sego vremeni, za zemlju Ruskuju, za rany Igorevy, buego Svätislaviča!^{c)} Galičky Osmomyslě Äroslave vysoko sědiši na svoem zlatokovanněm stolě. Podper gory Ugorskyi svojimi železnymi plky, zastupiv Korolevi put', zatvori v Dunaju vorota, meča bremený črez oblaky, sudy rädä do Dunaä. Grozy twoä po zemlām tekut, otvoräeši Kïevu vrata; strěläeši s otnä zlata stola Saltani za zemlämi. Strěläĭ Gospodine Končaka, paganogo Koščeä za zemlju Ruskuju, za rany Igorevy buego Svätislaviča.^{d)}

A ty buĭ Romane i Mstislave! chrabraä mysl nosit vaš um na dělo. Vysoko plavaeši na dělo v buesti, äko sokol na větrech širääsä, chotä pticju v buistvě odolěti. Sut bo u vaju železnyĭ porzi pod šelomy latinskimi.^{e)} Těmi tresnu zemlä, i mnogi strany Chinova. Litva, Ätväzi, Deremela, i Polovci sulici svoä povrgoša, a glavy svoä pokloniša pod tyĭ meči charalužnyi. N uže knáže Igorju utrpě solncju svět, a drevo nebologom listvie sroni: po Rsii, po Suli gradi poděliša, a Igoreva chrabrago plku ne krě-

---

b) Urim, vévoda, který s Igorem v bitvě byl. Synu Glěbowu potahuje se na samého Vladimíra, neboť byl Glebovič.

c) Tuto počíná pobuzovati knížat Ruských na Polovce, a ten jest nepochybně účel (tendencí) celé básně. Vsevolod III., syn Olga Svatslaviče, Tmutorokanského, Rurik a David, synové Rostislava Mstislaviče. Pěkně jich moc a udatnost vypisuje. Nogata, činí 2 1/4 krejc., řezaň, 1 1/8 vídensk. Řeč příslovná, jakoby řekl, jeden za krejcar, druhý za vídenský, t. j. nestáli by co vůdcové za mnoho. Šereširy, stroj

a s Šelbiry, a s Topčaky, a s Revugy a s Olbery. Neboť ti bez štítů s zabotníky křikem nad pluky zvítězují, zvoníce v pradědnou slávu. Ale vy řekli jste: zmužme se sami, přední slávu sami uchvátíme, a zadní*) se sami podělíme. Ale byl by div, bratři, aby starý zmladl? Dokud sokol v mytech (v svobodě) bývá, vysoko ptáky zabíjí, nedá hnízda svého v ublížení (jemu ublížiti, křivditi). Ale toť zlé, že knížata mi nepomáhají (nepůsobí spolu); v snížení se časové obrátili. Toť Urim křičí pod šavlemi Poloveckými, a Vladimír pod ranami. Touha a teskno synu Glebovu.

Veliký kníže Vsevolode! Není-li tobě (nemohl by) přiletěti zdaleka, aby otcovský zlatý trůn zaštitil? Neboť ty můžeš Vlhu (řeku) vesly rozkropiti (rozvrhnouti) a Don lebkami vylíti. Kdyby ty (k pomoci) byl, (toť) byli by Čaga po nohatě a Koštěj po řezání. Neboť ty můžeš po suchu živými šereširy stříleti, udatnými syny Glebovými.

Ty hrdinný Ruriče a Davide, zdaž (vojska) vaše s pozlacenými lebkami po krvi neplavala? Zdaž vaše udatná družina neříčí jako turové ranění šavlemi kalenými na poli neznámém? Vstupte Hospodinové v zlatý třemen za bezpráví toho času, za zemi Ruskou, za rány Igorovy, rekovného Svatslaviče!

Haličský Osmomysle Jaroslave, vysoko sedíš na svém zlatokovaném stolci. Podepřev hory Uherské svými železnými pluky, zastoupiv Královi cestu, zavřel jsi v Dunaji vrata, házeje břemeny skrz oblaky, soudy řídě (až) do Dunaje. Tvé hrůzy po zemích tekou (běhají), otvíráš Kievu vrata, střílíš s otcova zlatého stolce na Sultány za zeměmi. Střílej Hospodine na Končaka, pohanského Koštěje, za zemi Ruskou, za rány Igorovy, rekovného Svatoslaviče.

Ale ty hrdinný Romane a Mstislavé! srdnatá mysl nosí

Ale brzy
vymlouvá
chybu jich
udaten-
stvím,

a potouživ
na ne-
svornost
knížat,

volá je na
Polovce.

---

vojenský, kterým Končak kamení a oheň házel. *Vaju* gen.

d) *Jaroslav*, syn knížete Vladimíra Volodariče Galičského, jehož moc pěkně ze skutků (ab effectis) chválí. Při *Korolevi* mysliti jest krále Uherského a Polského. To opakování prosby má něco srdečného a silného.

e) *Roman a Mstislav*, synové Rostislava Mstislaviče, Vel. knížete. První Litvu přemohl (1173), druhý 20 knížat jej obležejících porazil a zahnal. *Latinskými*, t. j. vlaskými. — *) T. j. až přijdou druží za námi.

Absatz.
Poznámka
Jungman.

siti. Don ti knáže kličet, i zovet knäzi na pobědu.

Olgoviči chrabryi knäzi dospěli na braň. Ingvar i Vsevolod, i vsi tri Mstislaviči, ne chuda gnězda šestokrilci, nepobědnymi žrebiï sobě vlasti raschytiste? Koe vaši zlatyi šelomy i sulicy Läckii i ščity! Zagorodite polju vorota svoimi ostrymi strělami za zemlju Ruskuju, za rany Igorevy buego Svätoslavliča. Uže bo Sula ne tečet srebrenymi struämi k gradu Pereäslavlju, i Dvina bolotom tečet onym groznym Poločanom pod klikom poganych.^{f)} Edin že Izäslav syn Vasilkov pozvoni svoimi ostrymi meči o šelomy Litovskii; pritrepä slavu dědu svoemu Vseslavu, a sam pod črlenymi ščity na krovavě travě pritrepän Litovskymi meči. I^{g)} s chotiju na krovat, i rek: družinu tvoju, knáže, ptic krily priodě, a zvěri krov polizaša. Ne bys tu brata Bräčäslava, ni drugago Vsevoloda; edin že izroni žemčjužnu dušu iz chrabra těla, čres zlato ožerelie. Unyly golosi, poniče veselie.^{h)} Truby trubät Goroden'skii. Äroslave, i vsi vnuce Vseslavli uže ponizit' stäzi svoi, vonzit' svoi meči vereženi; uže bo vyskočiste iz dědnei slavě. Vy bo svoimi kramolami načäste navoditi poganyä na zemlju Ruskuju, na žizň Vseslavlju. Kotoroe bo běše nasilie ot zemli Poloveckyi! Na sedmom věčě Troäni vrže Vseslav žrebiï o děvicju sebě ljubü. Toï kljukami podprsä o koni, i skoči k gradu Kievu, i dotčesä stružiem zlata stola Kievskago. Skoči ot nich ljutym zvěrem v plnoči, iz Běla-grada, oběsisä sině mglě, utr že vozzni strikusy, otvoril vrata Novu-gradu,ⁱ⁾ razšiše slavu Äroslavu, skoči vlkom do Nemigi s Dudutok. Na Nemizě snopy steljut golovami, molotät cepy charalužnymi, na tocě život kladut, vějut dušu ot těla. Nemizě krovavi brezě ne bologom bächut posěäni, posěäni kostmi Ruskych synov. Vseslav knäz ljudem sudäse, knäzem grady rädäše, a sam v noč vlkom ryskaše; iz Kieva doriskaše do kur Tmutorokanä; velikomu Chrsovi vlkom put' pre-

f) Šestokrilci, má v mysli tři bratry, a tudy šest křidel.

g) Mluví tuto starý Svatoslav o ubitém reku Izeslavu.

h) Ožerelie, ožidlí, ora vestimenti (obojek); poniče, viz nahoře.

váš um na díla (rekovná). Vysoko plaváš na skutky v bujnosti, jako sokol, an se šíří na větrech, chtěje ptáka v bujnosti přemoci. Neboť máte (jsou u vás) železné popruhy pod přílbicemi latinskými. Od těch ztřásla se země, i mnohé strany Chánovy. Litva, Jatvazi, Deremela i Polovci sudlice své povrhli, a hlavy své poklonili pod ty meče ocelivé. Ale již knězi Igoru zchází slunci světlo, a strom nehodou listí sronil (shodil). Po Rse a po Sule (řekách) hrady rozdělili se, a Igorova udatného pluku nelze zkrísiti. Don k tobě ó kníže volá, a zůve knížata na vítězství.

Olgoviči, udatná knížata, dospělí k boji. Ingváře i Vsevolode, i všickni tři Mstislaviči, ne špatného hnízda šestokřídlci, zdaž jste vítěznými losy sobě vlasti neuchvátili? Jaké jsou vaše zlaté lebky a sudlice Polské a štíty! Zahradte poli vrata svými ostrými střelami za zemi Ruskou, za rány Igorovy, rekovného Svatslaviče! Neboť již Sula neteče stříbrnými proudy k hradu Perejaslavi, a Dvina kalně teče k oněm hrozným Poločanům pod křikem pohanů.

Jediný Izeslav, syn Vasilkův pozvonil (zahřměl) svými ostrými meči o lebky Litevské; pohubil slávu dědu svému Vseslavu, a sám pod červenými štíty na krvavé trávě pohuben Litevskými meči. I pozdvihl se (Svatoslav) na ložci svém, a řekl: družinu tvou, ó kníže! ptactvo křídly přiodělo, a zvěř krev (jich) polizala. Nebylo tu bratra Břečslava, ani druhého Vsevoloda; sám jediný vypustil perlovou duši z udatného těla, skrz zlaté ožidlí. Utuchli hlasové, kleslo veselí. Trouby troubí Gorodenské. Jaroslave, i všickni vnuci Vseslavovi! již (třeba vám) ponížiti praporce své, vložit (do pošvy) své meče pokažené, nebť již vykročili jste z dědovy slávy. Nebo vy svými kramolami (různicemi) počali jste přivoditi pohany na zemi Ruskou, na živobyčí Vseslavovo. Nebť jaké bylo násilí od zemi Polovecké! V sedmém věku Trojanově vrhl Vseslav losy o děvici sobě libou. Ten kli-

Zavírá
prosbu
svou
vypsáním
smutku
země a

omluvou
synovců,
skrze
příklad
podobný
Izeslava
v Litvě.

Přimlouvá
(k poslednímu)
o pokoj
bojujícím
mezi sebou
Jaroslavu

---

i) Vnukové Vseslavovi byli: Rogbold, Volodar a Rostislav, Vratislav a Vseslav; všickni měli svá podílná knížetství. *Kljukami*, klikami; jezdil tedy bez třemenu Vseslav. *Vonziť*, infigere, vstříciti; *vozni*, tolik, co *vonzi* (anto n zasazeno). *Strikus*, stroj k dobývání měst.

ryskaše. Tomu v Polotské pozvoníša za utrennjuju rano u Svätýä Sofei v kolokoly: a on v Kievě zvon slyša. Ašče i věšča duša v družě tělě, n často bědy stradaše. Tomu věščeí Boän i prvoe připěvku smyslenyi řeče: »ni chytru, ni gorazdu, ni pticju gorazdu, suda Božia ne minuti«. O stonati Ruskoí zemli, pomänuvše prvuju godinu, i prvych knäzei. Togo starago Vladimira ne lzě bě prigvoz-diti k goram Kievskim: sego bo nyní staša stäzi Rjurikovy, a družii Davidovy; n rozi nosä im choboty pašut, kopia pojut na Dunai.^{k)}

Äroslavnyn glas slyšit; zegziceju neznaem, rano kyčet: polečju, řeče, zegziceju po Dunaevi; omočju bebrän rukav v Kaäle rěčě, utru knäzju krovavyä ego rany na žestocěm ego tělě.^{l)} Äroslavna rano plačet v Putivlě na zabralě, a rkuči: O větrě, větrilo! Čemu Gospodine nasilno vėeši? Čemu myčeši Chinovskyä strělky na svoeju ne trudnoju krilcju na moeä lady voi? Malo li ti bäšet gor pod oblaky věäti, lelějuči korabli na sině morě? Čemu Gospodine moe veselie po kovylju razvěä? Äroslavna rano plačet Putivlju gorodu na zaborolě, a rkuči: O Dnepre slovuticju! ty probil esi kamennyä gory skvozě zemlju Poloveckuju. Ty letěäl esi na sebě Svätoslavli nosady do plku Kobäkova: vzlelēi gospodine moju ladu k mně, a bych neslala k nemu slez na more rano.^{m)}

Äroslavna rano plačet v Putivlě na zabralě, a rkuči: Světloe i tresvětloe slnce! všěm teplo i krasno esi: čemu gospodine prostre goräčjuju svoju lučju na ladě voi? v polě bezvodně žaždeju im luči spräže, tugoju im tuli zatče.ⁿ⁾

Prysnu more polunošči; idut smorci mglami; Igorevi knäzju Bog put' kažet iz zemli Poloveckoí na zemlju Ruskuju, k otnju zlatu stolu. Pogasoša večeru zari: Igor spit, Igor bdit, Igor myslju

---

^{k)} Chrs, nepřátelský kněz. Zvon slyša, t. j. doběhl do Kieva, a slyšel ještě zvoniti; hyperbole rychlost znamenajcí. Boän, tu viděti jeho věk, že as 100 let před naším věštcem zpíval. Nemiga (Nemen) řeka. Rurikovy, Davidovy, nom. poss. adj. Choboty, to místo temné zůstává. Jest chobot v Ruském proboscis (rypak), k. p. slonova trouba; v češtině, sinus maris. 2. Fischhamen. Vždy tedy něco ohnutého přisadil; snad tuto znamená částku praporce, která z žerdi (kopí) napříč strmí? Jako by řekl, co železného bylo na jeho praporcích, to v radlice obráceno;

kami (háky?) podepřel se o koně, i skočil k hradu Kievu, a dotkl se dřevcem zlaté stolice Kievské. Skočil od nich jako litá zvěř v půlnoci z Bělohradu, obestřel se sinou mhou, z jitra pak vtasil (zarazil) strykusy (děla), otevřel vrata Novohradská, roztrástil slávu Jaroslavovu, skočil co vlk do Nemihy z Dudutek. Na Nemize snopy stelí hlavami, mlátí cepy ocelivými, na humně život kladou, vějí duši od těla. Krvaví Nemihy břehové neštěstím byli poseti, poseti kostmi Ruských synův. Vseslav kníže lidi soudil, knížatům hrady řídil, a sám v noci co vlk chváta; z Kieva doběhl do kur (než koury pělí) Tmutorokana; velikého Chrsa jako vlk po cestě předběhl. Tomu v Polotsku pozvonili na jitřní ráno u sv. Žofie v zvony, a on v Kievě zvuk slyšel. Ač pak moudrá duše v družském (příbuzném) těle (jeho byla), však často bídy (strast) trpěl. Tomu věští Bojan smyslný prvé tento přípev (píseň) řekl: »Ani chytrému, ani rychlému, jak pták rychlému, soudu Božího nelze minouti.« O stonati (naříkati) jest Ruské zemi, pomněvši první časy, a první knížata. Toho starého Vladimíra nelze bylo přibiti k horám Kievským: neboť jeho nyní praporce stáli (jedni) Rurikovi, a druzí Davidovi; ale rozi, nosíce jim choboty (?), orají, kopí slaví se na Dunaji.

a synům
Vseslava,
jehož
mocnost
velebí.

Vzpomíná
i Vladimíra
a lepší časy
minulé.

Jaroslavnin hlas slyšeti (jest) jako žežhule neznámý, ráno křičí: poletím, praví, jako žežhule po Dunaji, omočím bobrový rukav v Kajale řece, utru knížeti krvavé jeho rány na ustrnulém (tuhém) jeho těle.

Jaroslavna
pláče
manžela
Igora.

Jaroslavna ráno pláče v Putivle na zábradle (zdi městské), a říká: O větre, větríčku! K čemu hospodine násilně věješ? K čemu uvrhuješ na lehkých svých křídlech Chanovské střelky na mého milého vojsko? Máloli ti jest hor pod oblaky váti pěstujícímu koráby na siném

kopí, tyč v písňích zachována.

l) Jaroslavna (od 1184) manželka Igorova. *Slyšit*, rozuměj *sä*. *Neznaem* potahuje se na glas.

m) Lelěju, viz na hoře. *Slovuta*, *ice*, nazývali Malorusové Dněpr pro slovutnost jeho. Kozáci posavad Slavuta jmenují. *Lad*, milý, kochan; *Kovyl*, tráva rostoucí po stepích (puštině).

n) *Spráže* jest sprahl, ale activ.

polä měrit ot velikago Donu do malago Donca. Komoň v polunoči. Ovlur svisnu za rěkoju, velit knäzju rozuměti. Knäzju Igorju ne byt': kliknu stuknu zemlä; všumě trava. Věži sä Poloveckii podvizašasä; a Igor knäz poskoči gornostaem k trostiju, i bělym gogolem na vodu; vvržesä na brz komoň, i skoči s nego bosym vlkom,^o) i poteče k lugu Donca, i poletě sokolom pod mglami izbivaä gusi i lebedi, k zavtroku, i obědu i užině. Koli Igor sokolom poletě, togda Vlur vlkom poteče, trusä soboju studenuju rosu; pretrgosta bo svoä brzaä komonä. Donec reče: Knäže Igorju! ne malo li ti veličiä, a Končaku neljubiä, a Ruskoï zemli veselïa. Igor reče, o Donče! ne malo ti veličiä, lelěävšu knäzä na vlnach, stlavšu emu zelěnu travu na svoich srebrenych brezěch, oděvavšu ego teplymi mglami pod sěniju zelenu drevu; strežaše e gogolem na vodě, čaïcami na struäch, Črnädmi na vetrěch. Ne tako li, reče Stugna chudu struju iměä, požrši čuži ruči, i strugy rostre na kustu?^p) Unošu Knäzju Rostislavu zatvori Dněpr temně berezě. Plačetsä mati Rostislava po unoši Knäzi Rostislavě. Unyšä cvěty žalobuju, i drevo stugoju k zemli preklonilo, a ne soroky vtroskotaša.

Absatz.
Poznámka
Jungman.

Na slědu Igorevě ězdit Gzak s Končakom. Togda vrani ne graachut, galici pomlkoša, soroky netroskotaša, poloziju polzoša tolko dätlove, tektom put' k rěcě kažut, solovii veselymi přesmi svět povědajut. Mlvit Gza k Končakovi: aže sokol k gnězdu letit, sokolicha rostrěläevě svoimi zlačenymi strělami. Reče Končak ko Gžě: aže sokol k gnězdu letit, a vě sokolca oputaevě krasnoju děviceju.^q) I reče Gzak k Končakovi: ašče ego oputaevě krasnoju děviceju, ni nama budet sokolca, ni nama krasny děvice, to počnut naju ptici biti v polě Poloveckom.

---

^o) Ovlur Poločan z Ruské matky rodilý, přemluvil knížete Igora i jemu dopomohl k útěku, k čemuž jim bouře prospěla. Smorci (rusky smerči v. smeršči f.) jest vodní sloup, tromba marina, něm. Wasserhose. Česky, snad smršť f. od smrsknu? – Igor spí, Igor bdí, znamená nepokoj. Gogol (hohol?) anas clangula, Quackerente. Kde Igoru bylo tajně jíti, běžel opatrně jako hranostaj (chramostejl), kde směle přes vodu, tu plaval jako pták, který krásně plová a se hluboko

moři? K čemu hospodine moje veselí po janovci rozvíváš?

Jaroslavna ráno pláče v Putivle hradě na zábradle, a řkouci: O Dněpre, slovutná řeko! ty probil jsi kamenné hory skrze zemi Poloveckou; ty mile plavil jsi na sobě Svatoslavovy lodí do pluku Kobakova: připlav libě hospodine mého milenka ke mně, abych neslala k němu slz na moře ráno.

Jaroslavna ráno pláče v Putivle na zábradle, řkouci: Světlé, trésvětlé slunce! všem teplo a krásno jsi: k čemu hospodine prostřel jsi hořící svůj papršek na milenka vojsko? v poli bezvodném horkem jim luky spražil, touhou jim touly zatkl.

Pryská (vlní se) moře v půlnoci, jdou smršti (vodní sloupové) jako mhly; Igorovi knížeti bůh cestu ukazuje z země Polovecké na zemi Ruskou, k otcovu zlatému stolci. Po hasly večerní záře: Igor spí, Igor bdí, Igor myslí (svou) pole měří od velikého Donu do malého Donce. Kůň v půlnoci (hotov). Ovlur hvízdne za řekou, velí knížeti rozuměti. Knížete Igora (tu) nebylo. Vzněla, hučela země, šuměla tráva. Stany se Polovecké pozdvíhovaly, a Igor kníže poskočí co hranostaj ke třítí, co bílý hohol (chocholatá kačice) na vodu; vrže se na brzkého koně a skočí (zas) z něho jako bosý vlk a téká k luhu Donce, i poletěl co sokol pod mlhami, zabíjeje husy a labutě k snídání i obědu i večeri. Když Igor co sokol letěl, tehdy Vlur co vlk tékal, trouse po sobě studenou rosu; neboť přetrhli své brzké koně. Donec řekl: Kníže Igoře! Ne málo tobě slávy, a Končaku nelibosti, a Ruské zemi veselí. Igor vece, ó Donče! Ne málo ti slávy, ans konejšil kníže na vlnách, stlal jemu zelenou travu na svých stříbrných březích, odíval jeho teplými mlhami pod stínem zeleného stromu; ostříhal jeho co hohola na vodě, jako čejky na proudech, jako černedy na větrech. Ne tak, vece on, řeka Stugna: zlý proud majíc, pozřevší cizí potoky (ručaje), čluny rozdrtila o křoví. Jinochovi knížeti Rostislavu zavřel Dněpr

Jest bouře.

Igor ušel

pomocí
Ovlura

přes Donec,

šťastněji než
Rostislav
přes
Stugnu.

---

potápí. Klik, křik, stuk, hřmot.

p) Lug (luh), lesní louka. Černäd, anas fuligula, mor. Haubenente; česky? – Ruči, ručej, bystryňa, torrens. Rostislav, syn Vsevoloda I., utonul na řece Stugně (1093), kdež poražena byla Ruská vojska od Polovcův.

q) Vladimír, syn Igora vzal, jsa v zajetí, sobě za manželku dceru knížete Poloveckého Kričaka, kterouž navrátil se do vlasti pokřtiti dal i s dítětem.

*Rek Boän i chody na Svätislavlä[†]) pěstvorca starago vremeni
Äroslavlä Olgova Koganä choti:*

*täzko ti golovy, kromě plečju;
zlo ti tělu, kromě golovy:
Ruskoï zemli bez Igorä.
Solnce světitsä na nebesě,
Igor knäz v Ruskoï zemli.*

*Děvici pojut na Dunai. Vjutsä golosi črez more do Kieva. Igor
ědet po Boričevu k Svätěi Bogorodici Pirogošči. Strany radi, grady
veseli, pěvše pěsň starym Knäzem, a potom molodym. Pěti slava
Igorju Svätislaviču; Buï turu Vsevolodě, Vladimiru Igoreviču. Zdra-
vi Knäzi i družina, pobaraä za christäny na poganyä plki, knäzem
slava, a družině Amin.*

[†]) Knížata Ruská byli také často básníři. Boričev, v Kievě vršek, kdež stával Perun, potom podobizna P. Marie Pirogoščí, nazvané tak od Pirogošče, který ji

•
temné břehy. Pláče máti Rostislavova po jinochu knížeti Rostislavu. Uvadly květy hořem (žalostí) a strom s touhou k zemi se překlonoil, a straky nestrekotaly.

Na sledu (po stopách) Igorově jezdí Gzak s Končakem. Tehdy havrani nekrákali, kavky pomlkly, ani straky nestrekotaly, po větvích lezouce toliko datlové dlubáním (klváním) cestu k řece ukazují, slavíci veselými zpěvy světlo zvěstují. Mluvi Gza k Končakovi: žeť pak sokol k hnízdu letí, (my) sokolíka rozstřílíme svými pozlacenými střelami. Vece Končak Gze: žeť sokol k hnízdu letí, i (ale) my sokolce spoutáme s krásnou děvicí. I dí Gzak Končakovi: jestli jeho spoutáme krásnou děvicí, nebude nám ani sokolce, ani krásné děvice, toť počnou nás ptáky bítí v poli Poloveckém.

Řekl Bojan i výpravy na Svatslava zpěvotvorce starého věku, Jaroslava Olgova Kogana choti: těžko ti hlavě bez plec, zlé ti tělu bez hlavy; (ale já dím:) Ruské zemi bez Igora. Slunce svítí na nebi, Igor kníže v Ruské zemi.

Děvice pějí na Dunaji. Rozléhají se hlasy přes moře do Kieva. Igor jede po Boričevu k sv. Bohorodici Pirogoščí. Krajiny (jsou) rády, hrady vesely, zpívající písňe starým knížatům, a potom mladým. Zpívati (jest): sláva Igoru Svat-slaviči, buj turu Vsevolodu, Vladimíru Igoreviči. Zdrávi knížata i družina bojovavší za křesťany proti pohanským plukům; knížatům sláva i družině. Amen.

Gzak
a Končak
před
úsvitem
honí Igora

a radí se
o syna
Igorova.

Uběh
Igorův byl
důležitý
Ruské zemi,

protož ona
se raduje,
a Igor bohu
děkuje.
Závěrek.

---

do Kieva přivezl. Od r. 1395 jest ten obraz v Moskvě a slove Bohorodice Vladimírská.

○BSAH:

Uvod vydavatele Vl. Franceva	5
Zpráva Jos. Jungmanna	19
Slovo o plku Igorevje (Ruský text v transkripci J. Jungmanna a paralelní český překlad Jos. Jung- manna.) - - - - -	22
Obsah - - - - -	47
<i>Přílohy:</i>	
Josef Jungmann. Podle olejomalby ze sbírek Nár. musea v Praze (frontispice.)	
Facsimile autografu Jungmannova (za str. 47.)	

RUKOVĚTI SLOVANSKÉHO ÚSTAVU.

Svazek I.: *Lubor Niederle: Rukověť slovanské archeologie.*
V Praze 1931. Str. VIII + 294 v. 8° a 1 příl. Cena 60 Kč.

Svazek II.: *Josef Vajs: Rukověť hlaholské paleografie* (připravuje se).

PRAMENY K DĚJINÁM VZÁJEMNÝCH STYKŮ SLOVANSKÝCH.

Svazek I. *T. G. Masaryk: Studie o F. M. Dostojevském.* (S rukopisnými poznámkami.) Uspořádal Jiří Horák (v tisku).

Svazek II.: *Fedor Kovářík: Zážitky a dojmy ruského Čecha za carského Ruska* (v tisku).

Svazek III.: *Marceli Handelsman: Vzájemná korespondence kn. Czartoryského s gen. Zachem* (připravuje se).

PŘEDNÁŠKY SLOVANSKÉHO ÚSTAVU.

Svazek I.: *Sborník přednášek o T. G. Masarykovi.* Proslovili Josef Král, Jiří Horák, Jaroslav Bidlo, Milada Paulová, Anton Štefánek. Uspořádal Miloš Weingart. V Praze 1931. Stran VIII + 259 vel. 8° a 1 příl. Cena 42 Kč.

Svazek II.: *Soudobé divadlo u Slovanů* (Ot. Fischer, Tille, Szykowski, Rogoz, Horák, Páta, Vasilev) (v tisku).

Svazek III.: *Soudobá filosofie u Slovanů* (Ferd. Pelikán a Jos. Tvrđý). V Praze 1932. Str. 174 vel. 8° Cena 30 Kč.

Svazek IV.: *Ústavní zřízení a právní poměry slovanských států* (Saturník, Rauscher) (připravuje se).

Svazek V.: *Zdeněk Nejedlý: Soudobá hudba slovanská* (připravuje se).

NIKOLAJ OKUNEV:

Monumenta artis serbicae. Sešit I. V Praze 1928. Fol. 8 + tab. XIII. Sešit 2. V Praze 1930. Fol. 8 + tab. XIII. Sešit III. Fol. 8 + tab. XIII. V Praze 1931. Cena 80 Kč (vždy 1 barevný obraz a 12 světlotiskových).

ZVLÁŠTNÍ OTISKY z I. sv. „Přednášek Slovanského ústavu“.

Jiří Horák: T. G. Masaryk a slovanské literatury. V Praze 1931. Stran 128. Cena 12 Kč.

Jan B. Kozák: T. G. Masaryk jako etik a náboženský myslitel. Praha 1931. Stran 62. Cena 12 Kč.

Anton Štefánek: *Masaryk a Slovensko*. Praha 1931. Stran 58.
Cena 12 Kč.

ZVLÁŠTNÍ OTISK z časopisu „Byzantinoslavica“ II/2. (1930):

Robert Eisler: *Die slavische Übersetzung der Ἀλωσις τῆς Ἱερουσαλήμ des Flavius Josephus*. Praha 1930. Str. 69. Cena 20 Kč.

KNIHOVNA SBORU PRO VÝZKUM SLOVENSKA A PODKARPATSKÉ RUSI.

Čís. 1.: Prof. Dr. A. Petrov: *Drevnějšija gramoty po istorii karpatorusskoj cerkvi i ierarchii 1391–1498 g.* S 12 fotografickými faksimile. V Praze 1930. XX + 230 stran vel. 8. Cena 70 Kč.

Čís. 2.: Juljan Javorskij: *Novyja rukopisnyja nachodki v oblasti starinnoj karpatorusskoj pis'mennosti XVI–XVIII. věkov.* S 5 snímkami s rukopisej. V Praze 1931. Stran 135 vel. 8. Cena 55 Kč.

Čís. 3.: Karel Domin: *Piešťanská květena*. S mapkou a tabulkami. V Praze 1931. Str. 268 + X tab. Cena 60 Kč.

Čís. 4.: Albert Pražák: *Slovenská literatura let padesátých až sedmdesátých*. V Praze 1932. Str. 382. Cena 50 Kč.

Čís. 5.: Jan Húsek: *Hranice mezi zemí Moravskoslezskou a Slovenskem*. Studie etnografická (v tisku).

BYZANTINOSLAVICA.

Sborník pro studium byzantsko-slovanských vztahů. Vydává Byzantologická komise při Slovanském ústavě. Výkonný redaktor Miloš Weingart. Vychází za podpory ministerstva školství a národní osvěty. — Recueil pour l'étude des relations byzantino-slaves. Publié par la Commission byzantologique de l'Institut Slave.

Ročník I. V Praze 1929. Stran VIII + 312 vel. 8° a 30 příloh.

Ročník II. V Praze 1930. Stran 484 vel. 8° a 30 příloh.

Ročník III. Sešit I. V Praze 1931. Stran 283 + 21 příloh.

Ročník III. Sešit 2. V Praze 1931. Stran 578 + 47 příloh.

Ročník IV. (1932) v tisku.

Předplatné na celý ročník 80 Kč. Prix de l'abonnement annuel 80 Kč en commission à »Orbis«, Praha XII., Fochova 62, ou dans chaque librairie.

CENA TÉTO KNIHY (FRANCEV) 10 Kč.

PUBLIKACE SLOVANSKÉHO ÚSTAVU V PRAZE.

V generální komisi nakladatelství »Orbis«, Praha XII., Fochova 62.

ROČENKA SLOVANSKÉHO ÚSTAVU.

Svazek I. za rok 1928. V Praze 1929. Stran 4 + 184 vel. 8° a 7 příloh. Cena 20 Kč.

Svazek II. za rok 1929. V Praze 1930. Stran 257 + 11 obr. příl. Cena 30 Kč.

Svazek III. za rok 1930. V Praze 1931. Str. 286 + 14 obr. příl. Cena 30 Kč.

Svazek IV. za rok 1931 (připravuje se).

KNIHOVNA SLOVANSKÉHO ÚSTAVU.

Svazek I.: *Jan Kollár: Rozpravy o slovanské vzájemnosti. Souborné vydání. Uspořádal Miloš Weingart. V Praze 1929. Stran LIV + 248 vel. 8° a 4 přílohy. Cena 40 Kč.*

PRÁCE SLOVANSKÉHO ÚSTAVU.

Svazek I.: *Julius Heidenreich: Vliv Mickiewiczův na českou literaturu předbřeznovou. Studie srovnávací. V Praze 1930. Stran VII + 181 vel. 8° a 1 příloha. Cena 30 Kč.*

Svazek II.: *Frank Wollman: Dramatika slovanského jihu. V Praze 1930. Stran VI + 250 vel. 8° a 34 obraz. příloh. Cena 48 Kč.*

Svazek III.: *Marjan Szykowski: Polská účast v českém národním obrození. Část I. V Praze 1931. Str. 508. Cena 85 Kč.*

Svazek IV.: *Matyáš Murko: Rozpravy z dějin slovanské filologie (v tisku).*

Svazek V.: *Milan Prelog: Pouť Slovanů do Moskvy roku 1867. Z rukopisu přeložila Milada Paulová. V Praze 1931. Stran XIII + 183 + 1 příl. Cena 36 Kč.*

Svazek VI.: *Jiří Polívka: Slovanské pohádky (v tisku).*

Svazek VII.: *Evgenij Perfeckij: »Historia Polonica« Jana Długosze a ruské letopisectví (v tisku).*